

***STAN SANITARNY
MIASTA CZĘSTOCHOWY
W 2018 ROKU***

**POWIATOWA STACJA SANITARNO-EPIDEMIOLOGICZNA
W CZĘSTOCHOWIE**

S P I S T R E Ś C I:

WSTĘP	3
ROZDZIAŁ I	
DZIAŁALNOŚĆ PRZECIWEPIDEMICZNA I OCENA SYTUACJI EPIDEMIOLOGICZNEJ	5
ROZDZIAŁ II	
OCENA STANU SANITARNEGO OBIEKTÓW ŻYWNOŚCIOWO- ŻYWIENIOWYCH	17
ROZDZIAŁ III	
OCENA STANU SANITARNEGO OBIEKTÓW UŻYTKU PUBLICZNEGO	28
ROZDZIAŁ IV	
OCENA STANU SANITARNEGO OBIEKTÓW NAUCZANIA I WYCHOWANIA	38
ROZDZIAŁ V	
OCENA STANU SANITARNEGO ZAKŁADÓW PRACY	45
ROZDZIAŁ VI	
ZAPOBIEGAWCZY NADZÓR SANITARNY	50
ROZDZIAŁ VII	
DZIAŁALNOŚĆ OŚWIATOWO – ZDROWOTNA	55

STAN SANITARNY MIASTA CZĘSTOCHOWY W 2018 ROKU

Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Częstochowie realizując swoje statutowe zadania przeprowadzała czynności kontrolne, wykonywała badania i pomiary środowiskowe, analizy laboratoryjne, prowadziła działalność przeciwepidemiczną oraz inicjowała i organizowała działalność z zakresu promocji zdrowia i oświaty zdrowotnej. W celu ochrony zdrowia ludzkiego przed niekorzystnym wpływem szkodliwości i uciążliwości środowiskowych, zapobieganiu powstawania chorób zakaźnych i zawodowych nadzorowano warunki higieny środowiska, pracy, procesów nauczania i wychowania, wypoczynku i rekreacji, produkcji, magazynowania i sprzedaży żywności, kosmetyków, materiałów i wyrobów przeznaczonych do kontaktu z żywnością oraz warunki higieniczno-sanitarne w placówkach ochrony zdrowia i obiektach użyteczności publicznej.

Ogółem w 2018 roku pod nadzorem Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Częstochowie znajdowało się 4851 obiektów usytuowanych na terenie miasta Częstochowy. W ramach sprawowanego zapobiegawczego i bieżącego nadzoru sanitarnego przeprowadzono 4597 kontroli/wizytacji oraz wydano 1052 decyzji merytorycznych (w tym 300 represyjnych) i 660 decyzji płatniczych. W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami sanitarnymi nałożono 135 mandatów na kwotę 24050,00 zł.

ROZDZIAŁ I

DZIAŁALNOŚĆ PRZECIWEPIDEMICZNA I OCENA SYTUACJI EPIDEMIOLOGICZNEJ

W 2018 r. Powiatowa Stacja Sanitarno – Epidemiologiczna w Częstochowie prowadziła analizę zgłoszeń zachorowań na choroby zakaźne oraz brała udział w realizacji programu profilaktyki zakażeń szpitalnych poprzez pełnienie nadzoru nad działaniami przeciwepidemicznymi w podmiotach leczniczych. W celu zapewnienia bezpieczeństwa pacjentów i personelu egzekwowano prawidłowe stosowanie zasad aseptyki i antyseptyki, właściwą organizację pracy w oddziałach i zapleczu szpitali.

W przypadku chorób zakaźnych, którym można zapobiegać poprzez czynne uodpornienie populacji stosowane były szczepienia ochronne obowiązkowe dzieci i młodzieży od 0 do 19 roku życia, osób narażonych w sposób szczególny na zakażenie, w tym szczepienia poekspozycyjne przeciw tężcowi i wścieklicznie oraz szczepienia zalecane, które nie są finansowane z budżetu państwa.

W 2018 r. przeprowadzono ogółem 492 kontrole sanitarne, w tym 416 kontroli planowanych i 76 kontroli ponadplanowych (w roku 2017 - 462 kontrole). W ramach nadzoru sanitarnego wydano 68 decyzji merytorycznych i 6 decyzji płatniczych. W porównaniu do roku 2017 liczba ta zwiększyła się (w 2017 r. - 43 decyzje merytoryczne i 1 decyzję płatniczą).

W roku sprawozdawczym liczba dzieci, których rodzice uchylali się od obowiązku szczepień ochronnych wyniosła 366 i uległa zwiększeniu o 17,68 % w stosunku do 2017 r. (311 osób). W związku z tą sytuacją skierowano do Wojewody Śląskiego 8 tytułów wykonawczych.

Sytuację epidemiologiczną chorób zakaźnych opracowano na podstawie zgłoszeń przez lekarzy z podmiotów leczniczych zachorowań na choroby zakaźne, zakażenia i zatrucia. Rejestracja zgłoszonych zachorowań odbywała się w oparciu o aktualne definicje przypadków chorób zakaźnych opracowane przez Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego - PZH na potrzeby nadzoru epidemiologicznego. Na podstawie w/w zgłoszeń sporządzane były dwutygodniowe meldunki o zachorowaniach na choroby zakaźne.

W 2018 r. zarejestrowano łącznie 2308 przypadków zachorowań na choroby zakaźne objęte obowiązkiem zgłaszania. W porównaniu z 2017 r. odnotowano wzrost liczby zachorowań o 25,7%. Wzrost liczby zachorowań dotyczył wirusowego zapalenia wątroby typu A, salmonellozy oraz ospy wietrznej.

Z powodu zachorowań na choroby zakaźne hospitalizowano 883 osoby, co stanowiło 38,3 % ogółu zachorowań. Dla porównania w 2017 roku hospitalizowano 566 osób i stanowiło to 30,8%. Najwięcej osób (737 pacjentów, tj. 83,5% wszystkich hospitalizowanych) hospitalizowano z powodu wirusowego zapalenia wątroby typu A, wirusowego zakażenia jelitowego oraz innych bakteryjnych zakażeń jelitowych.

W 2018 r. z powodu chorób zakaźnych zmarło 12 osób dorosłych - były to zgony z powodu gruźlicy - 11 przypadków oraz z powodu nieokreślonego bakteryjnego zapalenia opon mózgowych – 1 przypadek.

W roku sprawozdawczym sytuacja epidemiologiczna dotycząca chorób zakaźnych na terenie miasta Częstochowy wykazała zmiany w porównaniu z poprzednim rokiem. Obserwowano wzrost chorób układu pokarmowego, w tym 391 zachorowań na wirusowe zapalenie wątroby typu A. Najczęstszymi chorobami zakaźnymi wieku dziecięcego była ospa wietrzna.

Szczegółowe dane liczbowe dotyczące wybranych chorób zakaźnych w latach 2014-2018 zostały przedstawione w tabeli.

Tabela 1.1. Zachorowania na wybrane choroby zakaźne w latach 2014-2018

Lp.	Jednostka chorobowa	Ilość zachorowań /w tym hospitalizacje/				
		2014	2015	2016	2017	2018
1.	Salmonellozy – zatrucia pokarmowe	54/47	52/47	58/47	38/30	58/29
2.	Salmonellozy – zakażenia pozajelitowe	0/0	0/0	1/1	0/0	1/1
3.	Czerwonka bakteryjna	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0
4.	Inne bakteryjne zakażenia jelitowe- ogółem - w tym dzieci do lat 2	137/132 37/37	121/119 70/69	101/99 45/44	155/154 57/57	142/142 54/54
5.	Wirusowe zakażenia jelitowe - ogółem w tym dzieci do lat 2	545/480 182/171	344/311 123/106	308/304 111/108	250/243 107/106	238/227 145/136
6.	Biegunki i zapalenia żołądkowo-jelitowe BNO, o prawdopodobnie zakaźnym pochodzeniu- ogółem w tym dzieci do lat 2	166/8 32/5	114/17 24/13	212/13 16/9	165/38 37/26	189/54 40/30
7.	Krzyszyc	34/6	20/5	22/6	9/3	4/4
8.	Szkarlatyna	86/0	143/1	143/0	61/0	59/0
9.	Zapalenie opon mózgowych i/lub mózgu ogółem w tym wywołane przez: -Haemophilus influenzae - inne bakteryjne -wirusowe - inne i nieokreślone	8/8 0/0 2/2 6/6 0/0	8/8 0/0 4/4 3/3 1/1	5/5 0/0 1/1 4/4 0/0	10/10 0/0 0/0 7/7 3/3	4/4 0/0 3/3 1/1 0/0
10.	Inwazyjna choroba meningokokowa -ogółem w tym-zapalenie opon mózgowych i/lub mózgu -posocznica -inna określona i nie określona	0/0 0/0 0/0 0/0	0/0 0/0 0/0 0/0	0/0 0/0 0/0 0/0	0/0 0/0 0/0 0/0	0/0 0/0 0/0 0/0
11.	Borelioza /choroba z Lyme/	111/5	74/2	80/3	60/8	2/1
12.	Pokąsanie przez zwierzęta w tym ilość osób zaszczepionych p/wścieklicznie	181/0 36/0	162/0 40/0	125/0 32/0	104/0 28/0	93/0 33/0
13.	Ospa wietrzna	2051/5	914/7	909/6	947/3	1134/6
14.	Różyczka	30/0	2/0	3/0	0/0	0/0
15.	Odra	2/1	0/0	0/0	0/0	1/1

16.	WZW – ogółem w tym: WZW typu A WZW typu B WZW typu C	78/32 0/0 29/9 49/23	51/15 2/2 30/2 19/11	42/7 0/0 21/1 21/6	30/17 9/9 7/1 14/7	402/377 391/368 1/1 10/8
17.	Świnka	28/0	15/0	14/0	9/0	5/0
18.	Tęžec	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0
19.	Gruźlica	60/58	53/50	44/44	48/48	44/44
20.	Zachorowania grypopodobne	32789/0	46339/0	46522/0	44347/0	36272/0
21.	Grypa A/H1N1 - ogółem w tym dzieci 0-14 lat	0/0 0/0	1/0 0/0	7/7 1/1	5/5 1/1	0/0 0/0

W ramach nadzoru sanitarnego prowadzono wywiady epidemiologiczne z osobami chorymi na choroby zakaźne zgłoszone do PSSE w Częstochowie. W roku 2018 na terenie Częstochowy przeprowadzono 561 wywiadów epidemiologicznych.

1.1 Choroby układu pokarmowego

W 2018 r. do chorób szerzących się drogą pokarmową należały m. in.: salmonellozy i bakteryjne zakażenia jelitowe wywołane przez *Escherichia coli*, *Clostridium difficile*, *Campylobacter*, wirusowe zakażenia jelitowe wywołane przez rotawirusy, adenowirusy, norowirusy i wirusowe zapalenie wątroby typu A. Różnorodność czynników etiologicznych to efekt poprawiającej się diagnostyki laboratoryjnej chorób układu pokarmowego.

Wśród przyczyn bakteryjnych zatruc i zakażeń pokarmowych najczęściej występowały zakażenia odzwierzęcymi pałeczkami jelitowymi *Salmonella*. W 2018 r. odnotowano wzrost liczby zachorowań na salmonellozy – z 38 przypadków w 2017 r. do 58 zachorowań w 2018 r. Zarejestrowano 3 ogniska zbiorowego zatrucia pokarmowego, w których ogółem zachorowało 19 osób.

Dominującym serotypem zakażeń pokarmowych była *Salmonella Enteritidis*. Zakażenia tym serotypem stanowiły 86,2 % wszystkich salmonelloz. Inne serotypy stwierdzono sporadycznie tj.: *Salmonella Stanley*, *Salmonella Infantis*, *Salmonella sp.*

Ponadto wg stanu na dzień 31.12.2018 r. w Powiatowej Stacji zarejestrowanych było 56 osób będących nosicielami odzwierzęcych pałeczek *Salmonella*. Najwięcej, bo aż 78,6 % było nosicielami *S. enteritidis*, pozostałe serotypy stwierdzone u nosicieli m.in. *Salmonella Infantis*, *Salmonella Mbandaka*, *Salmonella Stanley*.

Rok 2018 był kolejnym rokiem, kiedy obserwowano spadek liczby zakażeń jelitowych wywołanych przez wirusy, z 250 przypadków zachorowań w 2017 r. do 238 w roku 2018 r. Wirusowe zakażenia jelitowe wywołane były przede wszystkim przez rotawirusy. Zachorowania te stanowiły 39,5 % wszystkich jelitowych zakażeń wirusowych.

Zaobserwowano również, że od 2014 zmniejszała się liczba wirusowych zakażeń jelitowych u dzieci do lat dwóch i było to w 2014 r. - 182, w 2015 r. - 123, w 2016 r. - 111, w 2017 r. – 107. Natomiast w 2018 r. zachorowań u dzieci do lat dwóch było więcej, tj. 145.

Zdecydowana większość, tj. 95,4% osób, u których stwierdzono wirusowe zakażenia jelitowe była hospitalizowana.

Bakteryjne zakażenia jelitowe były spowodowane głównie przez *Clostridium difficile* (31 zachorowań), *Escherichia coli* (8 zachorowań). W 96 zgłoszonych przypadkach bakteryjnych zakażeń jelitowych nie określono czynnika etiologicznego powodującego zachorowanie. W przypadku bakteryjnych zakażeń układu pokarmowego wywołanych przez *Clostridium difficile* zarejestrowano 3 ogniska zakażeń szpitalnych, w których ogółem zachorowało 16 osób.

Ponadto zgłoszono 189 biegunek i zapaleń żołądkowo-jelitowych o prawdopodobnie zakaźnym pochodzeniu. Zachorowania te dotyczyły przede wszystkim osób dorosłych i stanowiły 78,8% ogółu tego rodzaju zachorowań.

Do zakażeń i zatruc pokarmowych zarówno u dorosłych jak i u dzieci do lat 2 o etiologii wirusowej, bakteryjnej i nie ustalonej dochodziło najczęściej w środowisku domowym.

W 2018 r. zarejestrowano także 391 przypadków wirusowego zapalenia wątroby typu A, w tym 35 ognisk, w których ogółem zachorowało 109 osób. Wydano 42 decyzje nakazujące zaniechania w trybie natychmiastowym prac, przy wykonywaniu których istnieje możliwość przeniesienia choroby zakaźnej na inne osoby.

W roku sprawozdawczym nie zarejestrowano zachorowań na dur brzuszny. W PSSE Częstochowa prowadzono rejestr nosicieli duru brzusznego. Na terenie miasta Częstochowa nadzór obejmował 5 nosicieli duru brzusznego.

1.2 Choroby zakaźne wieku dziecięcego

Do tej grupy chorób zalicza się: nagminne zapalenie przyusznicy (świnkę), ospę wietrzną, krztusiec, odrę, różyczkę, płonicę. Źródłem zakażenia tych chorób jest chory człowiek, a zakażenie przenosi się drogą powietrzno-kropelkową i przez bezpośredni kontakt z osobą chorą. Przeciwno wielu chorobom zakaźnym wieku dziecięcego prowadzone są obowiązkowe szczepienia ochronne. Od 1963 r. wprowadzono szczepienia przeciwko krztuścowi, a od 1975 r. szczepienia przeciwko odrze, natomiast od 2003 r. cała populacja dzieci szczepiona jest szczepionką skojarzoną przeciwko odrze, śwince i różyczce.

W 2018 r. zanotowano wzrost liczby zachorowań na ospę wietrzną z 947 przypadków w 2017 r. do 1134 w roku sprawozdawczym. Zdecydowana większość zachorowań dotyczyła osób do 14 roku życia. Zachorowania w tym przedziale wieku stanowiły 96,6% przypadków wszystkich zachorowań na ospę wietrzną. Z powodu powikłań w wyniku zachorowania na ospę wietrzną hospitalizowano 6 osób.

Przeciw ospie wietrznej prowadzone były szczepienia zalecane oraz bezpłatne szczepienia w grupach ryzyka, tj. u dzieci z zaburzeniami odporności i osób z ich otoczenia do lat 13 oraz dzieci uczęszczających do żłobka. W 2018 r. przeciwko ospie wietrznej zaszczepiono łącznie 322 osoby.

W 2018 r. odnotowano spadek liczby zachorowań na krztusiec z 9 do 4. Strategia zwalczania krztuśca polega na prowadzeniu powszechnych szczepień u dzieci i młodzieży zgodnie z kalendarzem szczepień. Zaleca się szczepienia przypominające w ramach tzw. „strategii kokonu” u osób dorosłych opiekujących się małymi dziećmi.

Liczby zachorowań pozostałych chorób zakaźnych wieku dziecięcego kształtowały się następująco:

- świnka - 9 przypadków w 2017 r. i 5 zachorowań w 2018 r.,
- płonica - 61 przypadków w 2017 r. i 59 zachorowań w 2018 r.

Odnotowano 1 przypadek zachorowania na odrę. Nie odnotowano zachorowań na różyczkę. Choroby te objęte są przez WHO programem eliminacji, który m.in. obejmuje potwierdzenie laboratoryjne, każdego podejrzenia o zachorowanie.

1.3 Wirusowe zapalenie wątroby (WZW B, WZW C)

Choroby tej grupy szerzą się głównie poprzez krew (wskutek zabiegów medycznych, przetaczania krwi, przeszczepów narządów, zabiegów niemedycznych tj.: tatuaże, przekłuwanie uszu, akupunktura) oraz drogą seksualną. W 2018 r. nie zarejestrowano ostrego wirusowego zapalenia wątroby typu B, natomiast zgłoszono 1 przypadek zachorowań na przewlekłe WZW typu B. Zachorowanie dotyczyło osoby w wieku 28 lat. Brak ostrych zachorowań, to rezultat masowo prowadzonych szczepień ochronnych przeciwko WZW typu B.

Zarejestrowano 10 przypadków przewlekłego wirusowego zapalenia wątroby typu C. Przewlekłe WZW typu C dotyczyło osób od 36 do 90 roku życia. W większości przypadków zakażenie HCV przebiega w sposób przewlekły i zwykle w pierwszym okresie choroby bezobjawowo. Z tego powodu zakażenia HCV są rozpoznawane często w trakcie przesiewowych badań laboratoryjnych wykonywanych z innych powodów (krwiodawcy, kobiety w ciąży, badania przesiewowe osób hospitalizowanych). Zidentyfikowane przypadki to także konsekwencja szerszej diagnostyki serologicznej tych zakażeń, prowadzonej na skutek licznych programów edukacyjnych dotyczących zakażeń wirusami zapalenia wątroby typu B i C. Z uwagi na brak metod zapobiegania zakażeniom HCV w drodze szczepień ochronnych szerzeniu się zakażeń można zapobiegać w drodze wdrażania i utrzymania wysokich standardów higieniczno-sanitarnych wykonywanych świadczeń zdrowotnych oraz zabiegów o charakterze niemedycznym przebiegającym z naruszeniem ciągłości tkanek.

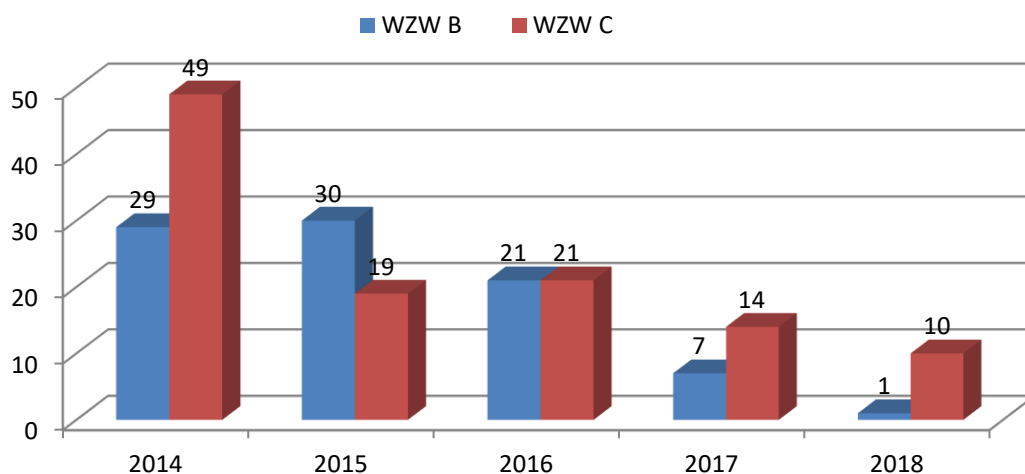
Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Częstochowie prowadzi nadzór nad nosicielami wirusa WZW typu B i C.

Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Częstochowie w ramach nadzoru epidemiologicznego prowadzonego w związku ze zgłoszeniami zachorowań/podejrzeń zachorowań na WZW typu B i C kieruje na szczepienia przeciwko WZW typu B osoby z otoczenia osób zakażonych wirusem HBV, a także osoby zakażone wirusem HCV. Szczepienia przeciwko WZW typu B tych osób finansowane są z budżetu państwa.

Zachorowania na przewlekłe WZW typu B i C w latach 2014-2018 przedstawiono poniżej w formie graficznej.

Wykres 1.1. Zachorowania na ostre i przewlekłe WZW typu B i C w latach 2014-2018

1.4 Zachorowania na grype i zakażenia grypopodobne

Na terenie miasta prowadzono stały monitoring sytuacji epidemiologicznej zachorowań na grype i infekcje grypopodobne na podstawie tygodniowych raportów przysyłanych przez placówki medyczne. Na całkowitą liczbę zachorowań na grype oraz infekcje grypopodobne składały się zachorowania występujące szczególnie w okresie jesienno - zimowym oraz zimowo-wiosennym, należące do jednego sezonu epidemicznego. Liczba zgłoszonych zachorowań grypopodobnych w porównaniu do roku 2017 zmniejszyła się o 18,2%. Było to odpowiednio 44347 przypadki w 2017 r. i 36272 przypadki w 2018 r. Największą liczbę zachorowań w roku sprawozdawczym zgłaszano w styczniu i lutym.

1.5 Inne choroby zakaźne

W 2018 r. zaobserwowano spadek liczby zgłaszanych przypadków przenoszonej przez kleszcze boreliozy. Zarejestrowano 2 przypadki.

Nadal zagrożeniem dla ludności były pokąsania przez zwierzęta podejrzane o wściekliznę. Ogółem zarejestrowano 93 przypadki pogryzienia przez zwierzęta. Najczęściej były to pokąsania przez psy - 70 przypadków, stanowiły one 75,3% wszystkich pokąsań. W 16 przypadkach były to pokąsania przez koty. Inne zwierzęta to szczur - 4 przypadki, nietoperz - 2 przypadki i nieznanne zwierzę - 1 przypadek.

Brak możliwości ustalenia właściciela zwierzęcia pociągał za sobą konieczność wdrożenia szczepień przeciw wściekliznie u osób pokąsanych. Szczepienia przeciwko wściekliznie podjęto u 33 osób pokąsanych.

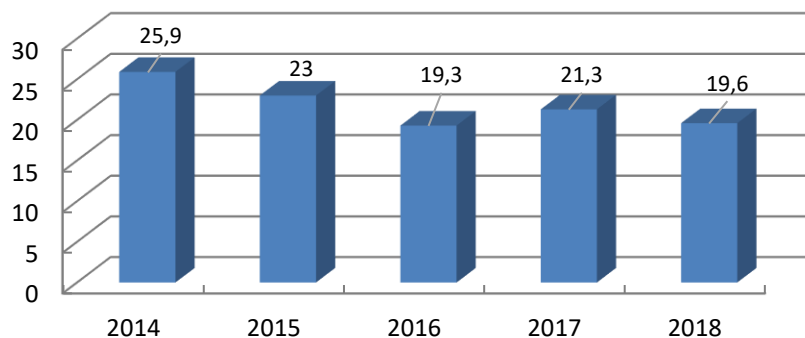
W 2018 r. zarejestrowano i objęto nadzorem epidemiologicznym 44 osoby, u których stwierdzono zachorowanie na gruźlicę. Najczęściej była to gruźlica płuc. Przypadki te dotyczyły w większości mężczyzn. Były to głównie osoby bezrobotne, emeryci i renciści.

W roku sprawozdawczym zgłoszono do PSSE w Częstochowie 1 przypadek zachorowania na Gorączkę Denga. W trakcie dochodzenia epidemiologicznego ustalono, że do zakażenia pacjenta doszło prawdopodobnie w trakcie wycieczki zagranicznej.

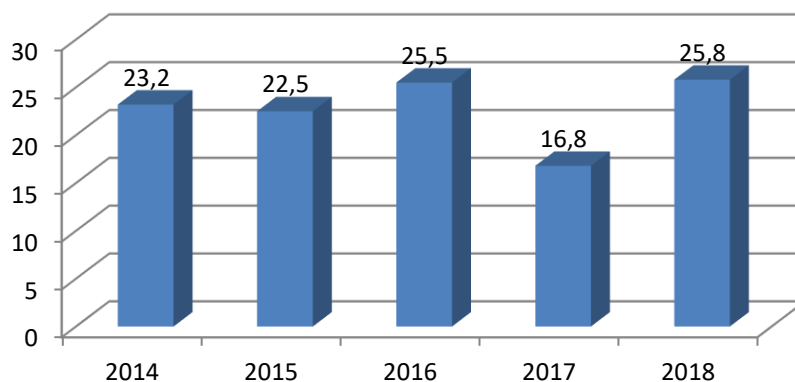
W roku sprawozdawczym do Powiatowej Stacji zostało zgłoszonych 12 przypadków nowo wykrytych zakażeń HIV.

Zapadalność na 100 000 mieszkańców na wybrane choroby zakaźne w latach 2014-2018 została przedstawiona poniżej w formie graficznej.

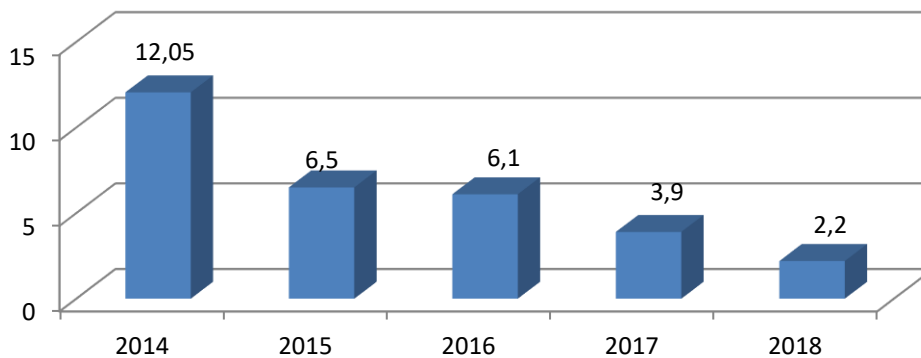
Wykres 1.2. Zapadalność na gruźlicę w latach 2014-2018

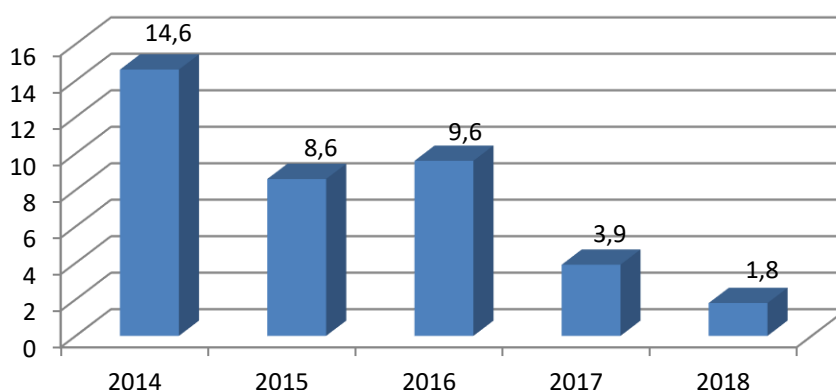
Wykres 1.3. Zapadalność na salmonellozy w latach 2014-2018

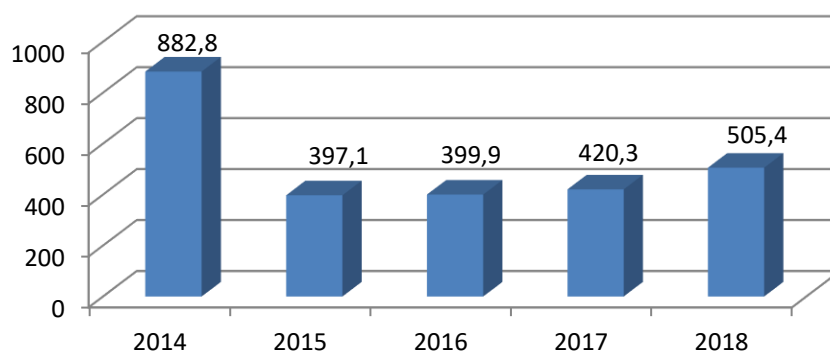
Wykres 1.4. Zapadalność na nagminne zapalenie przyusznic w latach 2014-2018

Wykres 1.5. Zapadalność na krztusiec w latach 2014-2018

Wykres 1.6. Zapadalność na ospę wietrzną w latach 2014-2018

1.6 Szczepienia

W 2018 r. na terenie miasta Częstochowy obowiązkowymi szczepieniami ochronnymi zgodnie z Programem Szczepień Ochronnych objęto 38916 osób w wieku od 0 do 19 roku życia. Szczepienia realizowano w 94 punktach szczepień, tj. w: 2 oddziałach noworodkowych, 1 oddziale Patologii i Intensywnej Terapii Noworodka, 3 izbach przyjęć w szpitalach, 80 punktach szczepień w przychodniach, 1 Domu Małego Dziecka, 1 punkcie szczepień dla osób pokąsanych, 2 oddziałach dializ, 2 gabinetach lekarza zakładowego w szpitalu oraz 1 Certyfikowana Poradnia Medycyny Podróży, 1 Punkt Szczepień przy PSSE w Częstochowie.

W 2018 r. skontrolowano 92 działających punktów szczepień, przeprowadzając 118 kontroli. Wszystkie skontrolowane punkty szczepień spełniały wymagania, jakim powinny odpowiadać gabinety o charakterze zabiegowym oraz warunki zachowania zasad łańcucha chłodniczego, wymaganego przy przechowywaniu preparatów szczepionkowych.

W roku sprawozdawczym liczba dzieci, których rodzice uchylają się od obowiązku szczepień ochronnych wyniosła 366 i uległa zwiększeniu o 17,68 % w stosunku do 2017 r. (311 osób). Jedną z przyczyn uchylania się od w/w obowiązku była odmowa zaszczepienia dziecka wyrażana przez rodziców na piśmie. W związku z tą sytuacją wysyłano przypomnienia do rodziców/opiekunów dzieci uchylających się od szczepień

obowiązkowych, przypominające o zgłoszeniu się z dzieckiem na szczepienia. Skierowano do wojewody śląskiego 8 tytułów wykonawczych na 4 dzieci.

Placówki wykonujące szczepienia ochronne na terenie miasta Częstochowy w roku sprawozdawczym zgłosiły 20 przypadków niepożądanych odczynów poszczepiennych, były to odczyny poszczepienne o łagodnym przebiegu. Hospitalizowano 6 osób, pozostałe przypadki diagnozowano ambulatoryjnie.

W 2018 r. została zorganizowana przez Głównego Inspektora Sanitarnego kampania bezpłatnych szczepień przeciwko *Streptococcus pneumoniae* „Wiosna bez pneumokoków” dla dzieci do ukończenia 5 roku życia, które nie podlegały obowiązkowi szczepień oraz nie były szczepione (dzieci urodzone w latach 2013-2016) na terenie miasta Częstochowy zaszczepiono - 127 dzieci.

W 2018 r. szczepienia wykonywane były zgodnie z obowiązującym Programem Szczepień Ochronnych, a wykonawstwo szczepień we wszystkich rocznikach było na poziomie niższym w stosunku do poprzedniego roku:

- dzieci w pierwszym roku życia - szczepienia pierwotne przeciw błonicy, tężcowi, krztuścowi, poliomyelitis i *Haemophilus influenzae* typu b zaszczepiono – 38,84 % (w 2017 r. – 43,03 %);
- dzieci w pierwszym roku życia – szczepienia przeciw *Streptococcus pneumoniae* zaszczepiono – 50,90 % (w 2017 r. - 54,08 %);
- dzieci w drugim roku życia – szczepienia pierwotne i uzupełniające przeciw błonicy, tężcowi, krztuścowi, poliomyelitis i *Haemophilus influenzae* typu b zaszczepiono – 90,31 % (w 2017 r. – 91,86 %);
- dzieci w drugim roku życia – szczepienia pierwotne i uzupełniające przeciw wzv typu B zaszczepiono – 96,34 % (w 2017 r. – 96,68 %);
- dzieci w drugim roku życia – szczepienia podstawowe przeciw odrze, śwince i różyczce – 64,03 % (w 2017 r. – 60,39 %);
- dzieci w 6 roku życia – szczepienie I przypominające przeciw błonicy, tężcowi, krztuścowi i poliomyelitis – 51,54 % (w 2017 r. – 58,58 %).

Wykonawstwo szczepień przypominających u dzieci i młodzieży w wieku szkolnym:

- młodzież w 14 roku życia – szczepienie II przypominające przeciw błonicy, tężcowi i krztuścowi – 65,50 % (w 2017 r. – 70,04%);
- młodzież w 19 roku życia – szczepienie III przypominające przeciwko błonicy; tężcowi – 63,99 % (w 2017 r. – 70,75%).

W ramach Programu Szczepień Ochronnych w Szpitalnych Oddziałach Ratunkowych realizowane były szczepienia przeciw tężcowi u osób zranionych. Na ten cel w 2018 r. wydano 5233 dawki szczepionki.

Ponadto punkty szczepień realizowały szczepienia zalecane. Były to m.in.:

- szczepienia przeciwko pneumokokom – zaszczepiono łącznie 971 osób;
- szczepienia przeciwko meningokokom – zaszczepiono łącznie 483 osoby;
- szczepienia przeciwko rotawirusom – zaszczepiono łącznie 578 osób;

- szczepienia przeciwko grypie – zaszczepiono łącznie 8080 osób, tj. 3,61 % populacji mieszkańców miasta Częstochowy, podczas gdy w 2017 r. zaszczepiono 7 719 osób, tj. 3,42 % populacji. W Polsce w 2017 r. odsetek ten wyniósł 2,31 % populacji.

W 2018 r. w ramach szczepień zalecanych realizowane były szczepienia finansowane przez Urząd Miasta Częstochowy. Były to szczepienia przeciwko:

- grypie dla mieszkańców miasta powyżej 65 roku życia, dzieci do lat 18 z chorobami przewlekłymi i nowotworowymi oraz dzieci uczęszczających do przedszkoli – zaszczepiono 4024 osoby (w 2017 r. – 3644 osób),
- zakażeniu ludzkim wirusem brodawczaka (HPV) dla dziewczynek urodzonych w 2006 r. – zaszczepiono 438 dziewczynek (w 2017 r. – 405 dziewczynek),
- pneumokokom dla dzieci w trzecim roku życia – zaszczepiono 413 osób (w 2017 r. – 535 osób).
- wirusowemu zapaleniu wątroby typu A – zaszczepiono 1105 osób (w tym 14 osób z otoczenia chorego na WZW typu A).

1.7. Nadzór nad obiektami prowadzącymi działalność leczniczą

W 2018 r. pod nadzorem sanitarnym Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Częstochowie objętych było 207 obiektów prowadzących działalność leczniczą - szpitale, przychodnie przyszpitalne, prosektoria, gabinety indywidualnej i specjalistycznej praktyki lekarzy dentystów. Nadzór sanitarny sprawowany był również nad 233 obiektami prowadzącymi działalność leczniczą, takimi jak, przychodnie i poradnie prowadzące działalność ambulatoryjną, gabinety indywidualnej i specjalistycznej praktyki lekarskiej, stacja pogotowia ratunkowego, stacja krwiodawstwa, poradnie rehabilitacji leczniczej, zakłady rehabilitacji lecznicze świadczące całodobowe stacjonarne usługi medyczne, zakłady opiekuńczo - lecznicze prowadzące całodobową stacjonarną działalność leczniczą, zakłady pielęgnacyjno – opiekuńcze oraz inne obiekty świadczące usługi medyczne dla mieszkańców Częstochowy (gabinety pielęgniarstwa przy zakładach pracy, prywatne zakłady RTG, gabinet pielęgniarki i położnej, pracownia rezonansu magnetycznego).

Pracownicy PSSE w Częstochowie sprawowali nadzór sanitarny nad obiektami prowadzącymi działalność leczniczą przeprowadzając kontrole kompleksowe, tematyczne, interwencyjne i sprawdzające.

W obiektach prowadzących działalność medyczną będących pod nadzorem Powiatowej Stacji przeprowadzono ogółem 374 kontrole sanitarne. W ramach realizacji programu profilaktyki szpitalnej przeprowadzono 34 kontrole, w tym: 5 kontroli sprawdzających, 15 kontroli kompleksowych, 5 kontroli dotyczących działalności Zespołów ds. Zakażeń Zakładowych, 3 kontrole interwencyjne, 1 kontrola na wniosek strony w związku z poszerzeniem działalności. W roku sprawozdawczym w szpitalach zarejestrowano 5 ognisk

zakażeń szpitalnych spowodowanych czynnikiem etiologicznym *Clostridium difficile* (3 ogniska), *Acinetobacter baumannii* (1 ognisko) i *Klebsilla pneumoniae* (1 ognisko).

W roku sprawozdawczym rozpatrzono łącznie 5 interwencji: 3 w obiektach lecznictwa zamkniętego i 2 w przychodniach prowadzących działalność ambulatoryjną.

W 4 przypadkach interwencje dotyczyły złego stanu sanitarno-higienicznego pomieszczeń oraz nie przestrzegania procedur medycznych i higienicznych. W przypadku lecznictwa zamkniętego 1 interwencja była zasadna i dotyczyła braku prowadzonej dokumentacji technicznej i niewłaściwego stanu technicznego urządzenia. Wydano zalecenia pokontrolne i wszczęto postępowanie administracyjne. W związku z usunięciem nieprawidłowości w terminie umorzono postępowanie administracyjne. Pozostałe interwencje były niezasadne.

Pracownicy Państwowej Inspekcji Sanitarnej oceniali nadzorowane szpitale biorąc pod uwagę ich stan techniczny, bieżącą czystość, stosowanie procedur higieniczno-sanitarnych, sterylizację i kontrolę skuteczności sterylizacji, postępowanie z bielizną czystą i brudną, postępowanie z odpadami w miejscu ich wytwarzania, działalność Komitetów i Zespołów Kontroli Zakażeń Zakładowych.

W 2018 r. wydano 5 decyzji terminowych nakazujących poprawę stanu technicznego pomieszczeń lecznictwa zamkniętego.

Wydano 13 decyzji prolongujących termin realizacji zaleceń wydanych w latach poprzednich, które dotyczyły poprawy stanu technicznego pomieszczeń podmiotów leczniczych sprawujących całodobowe stacjonarne świadczenia zdrowotne.

Woda stosowana w w/w obiektach pochodziła z wodociągów sieciowych. Zaopatrzenie w sprzęt jednorazowy oraz odzież ochronną i środki ochrony osobistej w roku sprawozdawczym było wystarczające. W większości placówek używana była bielizna jednorazowa. Kontrole sanitarne wykazały, że składowanie bielizny było prawidłowe. Postępowanie z brudną i czystą bielizną oraz z odpadami pochodzącymi z działalności medycznej nie budziło zastrzeżeń.

Podjęmowane przez podmioty procesy dekontaminacji odbywały się przy wykorzystaniu adekwatnych środków o szerokim spektrum działania, odpowiednio do zagrożenia oraz miejsca zastosowania.

Obecnie stosuje się pełny asortyment preparatów zarejestrowanych i dopuszczonych do obrotu przez Urząd Rejestracji Produktów Leczniczych, Wyrobów Medycznych i Produktów Biobójczych. Roztwory użytkowe preparatów są przygotowywane, wykorzystywane oraz przechowywane według zaleceń producentów.

Najczęściej stosowanymi preparatami dezynfekcyjnymi były :

-preparaty antyseptyczne do rąk i skóry : AHD 1000, AHD 2000, Kodan Tinktur Forte, Aniosgel 85 NPC, Desderman Pure, Sensiva, Braunol, Orosept , Octenisept, Sterililium, Aseptoman Gel, Softasept, Manisoft, Seraman medical, Seraman sensitive/foam, Hydrex S.

- preparaty do dezynfekcji narzędzi: Cidex Solution, Pera-Med, Desprej, Aniosime DD1, ID 213, Oroid Multisept, Sekusept Pulver, Cidex Opa, Almyrol, Sekumatic, Lysoformin 3000, Stabimed,

- preparaty do dezynfekcji narzędzi obrotowych: Sekudrill, ID 220, Dekaseptol gel,
preparaty do dezynfekcji powierzchni: Aerodesin 2000, Meliseptol, FD 333, FD 300,

Deskosept AF, Virofex, Isorapid, Virkon, Dentiro, Mikrozyd, Haz-Tabs, Hospisept, Presept, Perform, Desco Wipes, Incidin Plus, Cleanisept Wipes, Biotensid, Incidur Spray, -preparaty do dezynfekcji systemów ssących: Oro clean Plus, MD555.

Opracowywanie narzędzi przed sterylizacją, prowadzenie samego procesu sterylizacji oraz postępowania z wysterylizowanymi narzędziami odbywało się prawidłowo.

Narzędzia i sprzęt medyczny wielokrotnego użycia był przygotowywany i sterylizowany w 2 centralnych i 3 lokalnych sterylizatorniach zlokalizowanych w szpitalach. Ponadto w 3 szpitalach sterylizacja wykonywana była jako usługa zewnętrzna, a w 1 szpitalu sterylizacja wykonywana była częściowo we własnym zakresie, a częściowo jako usługa zewnętrzna.

Proces sterylizacji sprzętu medycznego wielokrotnego użytku odbywał się w 121 podmiotach leczniczych wykonujących ambulatoryjne świadczenia zdrowotne. W 113 podmiotach sterylizacja prowadzona była wyłącznie we własnym zakresie. 7 podmiotów leczniczych zlecało sterylizację do centralnej sterylizatorni. 1 podmiot wykonywał sterylizację we własnym zakresie i dodatkowo korzystał z usług centralnej sterylizatorni. Pozostałe podmioty pracowały na sprzęcie jednorazowego użytku.

W 161 prywatnych gabinetach stomatologicznych i gabinetach laryngologicznych sterylizacja narzędzi wielokrotnego użytku odbywała się w gabinecie na prawidłowo wyposażonych stanowiskach przygotowywania sprzętu do sterylizacji, a 17 gabinetów stomatologicznych i 1 gabinet laryngologiczny posiadało umowę z centralną sterylizatornią Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego, 8 gabinetów laryngologicznych pracowało wyłącznie na sprzęcie jednorazowego użytku.

We wszystkich nadzorowanych podmiotach leczniczych na terenie Częstochowy znajdowały się łącznie 272 autoklawy i 1 aparat plazmowy. Zewnętrzna kontrola biologiczna skuteczności procesów sterylizacji w lecznictwie ambulatoryjnym i w gabinetach prywatnych prowadzona była średnio 1 raz na kwartał. Kontrola wewnętrzna procesów sterylizacji odbywała się przy użyciu wskaźników chemicznych paskowych stosowanych do każdego wsadu. Najczęściej stosowano wskaźniki chemiczne - Twindicator, Steam, SPS. Wszystkie wyniki kontroli skuteczności procesów sterylizacji były dokumentowane i archiwizowane.

W szpitalach kontrola wewnętrzna procesów sterylizacji wykonywana była przez personel centralnej sterylizatorni testem biologicznym 1 raz w tygodniu, natomiast wskaźniki chemiczne stosowane były do każdego wsadu.

Na zlecenie podmiotów leczniczych działających na terenie miasta w laboratorium PSSE w Częstochowie przeprowadzono 669 badań skuteczności procesu sterylizacji testami biologicznymi, w tym 359 badań w indywidualnych praktykach lekarskich oraz 310 podmiotach świadczących ambulatoryjną opiekę zdrowotną. W 3 poradniach prowadzących ambulatoryjną opiekę zdrowotną stwierdzono nieskuteczność procesu sterylizacji. Właściciele urządzeń zostali natychmiast powiadomieni o nieskuteczności procesu sterylizacji oraz zobowiązani do jego naprawy i powtórnego testowania.

ROZDZIAŁ II

OCENA STANU SANITARNEGO OBIEKTÓW ŻYWNOŚCIOWO – ŻYWIENIOWYCH

W 2018 r. pod nadzorem sanitarnym Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Częstochowie objętych było 2196 obiektów żywnościowo – żywieniowych zlokalizowanych na terenie miasta Częstochowy. Nadzór sanitarny sprawowany był również w 266 blokach żywieniowych placówek szkolno-przedszkolnych, medycznych, opiekuńczych, zakładach pracy oraz w aptekach i obiektach na stacjach paliw.

Tabela 2.1. Rodzaj i liczba nadzorowanych obiektów żywnościowo-żywieniowych w latach 2017-2018

L.p.	Rodzaj obiektów	Liczba obiektów	
		2017	2018
1.	Zakłady produkcji żywności	83	80
2.	Zakłady obrotu żywnością	1536	1544
3.	Zakłady żywienia zbiorowego otwarte	580	497
4.	Zakłady żywienia zbiorowego zamknięte	26	34
5.	Obiekty obrotu materiałami i wyrobami przeznaczonymi do kontaktu z żywnością oraz kosmetykami	41	41
6.	Obiekty żywnościowo-żywieniowe - ogółem	2266	2196

Na podstawie analizy danych zawartych w powyższej tabeli zaobserwowano spadek ogólnej liczby nadzorowanych obiektów, tj. o 76 w porównaniu do roku ubiegłego. Największy spadek odnotowano w grupie obiektów żywienia zbiorowego otwartego (o 83 obiekty), w pozostałych obiektach ilość utrzymuje się na podobnym do roku ubiegłego poziomie.

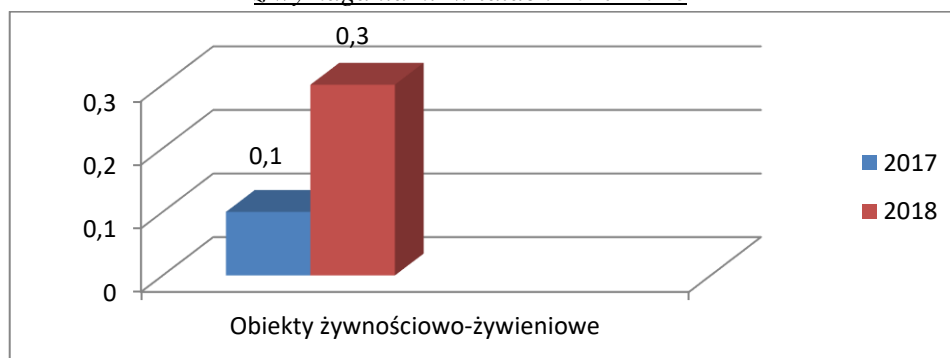
Z ogólnej liczby 2462 (tj. 2196 nadzorowanych obiektów oraz 266 w/w bloków żywnościowo-żywieniowych) skontrolowano 1199, w tym 17 obiektów obrotu produktami kosmetycznymi oraz materiałami i wyrobami przeznaczonymi do kontaktu z żywnością. Stanowi to 48,7% wszystkich obiektów (wskaźnik ten w roku 2017 wynosił 43,4%).

W 2018 roku przeprowadzono 1756 kontroli sanitarnych i rekontroli, w tym 25 kontroli w obiektach obrotu produktami kosmetycznymi oraz materiałami i wyrobami przeznaczonymi do kontaktu z żywnością (w 2017 r. - 1858). Stan sanitarny nadzorowanych obiektów oceniany był zgodnie z procedurami urzędowej kontroli żywności oraz materiałów i wyrobów przeznaczonych do kontaktu z żywnością. Do tego celu wykorzystane zostały ujednolicone arkusze oceny stanu sanitarnego dla poszczególnych rodzajów obiektów tj. arkusze oceny zakładu produkcji/obrotu żywnością/ żywienia zbiorowego/ materiałów i wyrobów przeznaczonych do kontaktu z żywnością.

Przeprowadzona ocena stanu sanitarnego w 676 obiektach wykazała, że 4 zakłady (tj. 2 obiekty obrotu żywnością oraz 2 żywienia zbiorowego otwartego) uzyskały ocenę niezgodną z wymaganiami, co stanowi 0,6 % w stosunku do wszystkich obiektów poddanych ocenie zgodności (w 2017 r. wskaźnik ten wynosił 0,1%). Porównanie ilości obiektów niezgodnych w latach 2017-2018 przedstawia poniższy wykres.

Wykres 2.1. Odsetek obiektów żywnościowo-żywnieniowych ocenionych jako niezgodne z wymaganiami w latach 2017-2018

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami natury sanitarno-technicznej wydano 65 decyzji administracyjnych nakazujących usunięcie stwierdzonych uchybień, z czego 9 decyzji zakazujących wprowadzania do obrotu środków spożywczych niewłaściwej jakości zdrowotnej oraz 5 decyzji unieruchomienia zakładów. W porównaniu do roku ubiegłego liczba wydanych decyzji represyjnych zmniejszyła się o 48. Za stwierdzone w kontrolowanych obiektach zaniedbania w zakresie bieżącego stanu sanitarno - higienicznego, nałożono na osoby winne zaniedbań 120 mandatów karnych na łączną kwotę 20 450,00 zł. (w 2017 r. - 120 mandatów na kwotę 20350 zł.). Szczegółowe dane liczbowe dotyczące działalności kontrolno-represyjnych przedstawiono na poniższej tabeli.

Tabela 2.2 Działania kontrolne i represyjne w obiektach żywnościowo-żywnieniowych w latach 2017-2018

Rok	Liczba obiektów skontrolowanych	Liczba kontroli i rekontroli	% niezgodnych	Działalność represyjna					Próby	
				wydano decyzji administracyjnych represyjnych	Zakazu wprowadzania do obrotu	unieruchomienia	mandaty	Kwota [zł.]	pobrane	zdyskwalifikowane
2017	1279	1858	0,1	113	20	1	120	20350	659	24
2018	1199	1756	0,6	65	9	5	120	20450	700	26

W kontrolowanych obiektach żywnościowo-żywnieniowych stwierdzono opracowaną dokumentację GHP/GMP, jak również wzrost ilości zakładów z wdrożonym i przestrzeganym systemem HACCP. Do chwili obecnej system wdrożyły 1820 obiekty żywnościowo-żywnieniowe, co stanowi 74% nadzorowanych zakładów (w roku 2017 – 61,4 %). Korzystając z ułatwień przewidzianych przez Komisję Europejską we wdrażaniu procedur HACCP w małych przedsiębiorstwach, w części zakładów spożywczych przestrzeganie zasad GHP/GMP uznano za wystarczający poziom bezpieczeństwa dla produkowanej i wprowadzanej do obrotu żywności. W 2018 r. w kontrolowanych zakładach pobrano 700 próbek do badań laboratoryjnych w kierunku mikrobiologicznym, biologicznym, fizykochemicznym oraz oceny znakowania, z czego 26 zostało zakwestionowanych.

W roku sprawozdawczym do PSSE wpłynęło 189 interwencji jawnych i anonimowych klientów, które dotyczyły między innymi niewłaściwej jakości zdrowotnej oferowanych do sprzedaży produktów oraz nieprawidłowego stanu sanitarno-higienicznego pomieszczeń, sprzętu i jego otoczenia, obecności szkodników, niewłaściwej gospodarki odpadami oraz niewłaściwej jakości oferowanej żywności. W 13 przypadkach interwencje przekazano do rozpatrzenia terenowo właściwym organom. W związku ze zgłoszonymi interwencjami przeprowadzono 176 kontroli, które w 35 przypadkach potwierdziły ich zasadność. Skutkowało to wydaniem 6 decyzji administracyjnych represyjnych, w tym 2 decyzji nakazujących wycofanie z obrotu środków spożywczych niewłaściwej jakości zdrowotnej oraz 2 decyzji unieruchomienia zakładów. Za stwierdzone nieprawidłowości na osoby winne zaistniałych zaniedbań nałożono 31 mandatów na kwotę 6 100,00 zł. W czasie kontroli interwencyjnych pobrano do badań laboratoryjnych 24 próbki żywności oraz 1 wymaz sanitarny, z czego 5 próbek zostało zakwestionowanych.

Ponadto w ramach sprawowanego nadzoru w kontrolowanych placówkach udzielano instruktażu nt. objawów, źródeł zakażenia oraz zapobiegania zachorowań na WZW typu A (poprzez przestrzeganie zasad higieny tj. mycie rąk po wyjściu z toalety, przed każdym posiłkiem, dokładnym myciu owoców i warzyw oraz przestrzeganiu właściwych warunków sanitarno higienicznych przy produkcji i obrocie środkami spożywczymi) w związku występującymi ogniskami zachorowań na WZW typu A. W ramach profilaktyki każdorazowo pozostawiano ulotki z podstawowymi zasadami ochrony przed WZW typu A oraz informowano strony o szczepieniach ochronnych na WZW typu A oraz że materiały dotyczące profilaktyki zachorowań WZW typu A można znaleźć na stronach internetowych www.psse.czyst.pl oraz www.wsse.katowice.pl.

2.1 Ocena stanu sanitarnego -szczegółowa

1) Zakłady produkcji żywności

W 2018 r. w ewidencji znajdowało się 80 zakładów produkcyjnych, w tym 7 zakładów produkcji pierwotnej. Skontrolowano 53 obiekty, co stanowiło 66% wszystkich nadzorowanych obiektów w tej grupie. Łącznie przeprowadzono 90 kontroli i rekontroli, natomiast na podstawie arkusza oceny stanu sanitarnego oceniono 26 zakładów, żaden z zakładów produkcji żywności, podobnie jak w roku ubiegłym, nie został oceniony jako niezgodny.

Stan sanitarno-techniczny zakładów produkcyjnych utrzymuje się na poziomie roku ubiegłego. Najczęściej stwierdzone uchybienia w tej grupie obiektów to:

- brak przestrzegania higieny produkcji,
- brak bieżącej czystości w pomieszczeniach produkcyjnych, magazynowych i socjalnych,
- brak aktualnych wyników badań laboratoryjnych produktów finalnych.

Stwierdzone w roku 2018 nieprawidłowości skutkowały wydaniem 3 decyzji administracyjnych represyjnych zobowiązujących przedsiębiorców do usunięcia niezgodności.

Za nieprzestrzeganie zasad higieny produkcji oraz za niewłaściwy stan sanitarno – higieniczny w pomieszczeniach zakładów na osoby winne zaniedbań nałożono 4 mandaty karne na kwotę 900,00 zł. Działania kontrolno-represyjne w omawianej grupie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 2.3. Działania kontrolne i represyjne w obiektach produkcyjnych w latach 2017-2018

Rok	Liczba obiektów skontrolowanych	Liczba kontroli i rekontroli	% niezgodnych	Działalność represyjna					Próby	
				wydano decyzji administracyjnych represyjnych	Zakazu prowadzenia do obrotu	unieruchomienia	mandaty	Kwota [zł.]	pobrane	zdyskwalifikowane
2017	63	94	0	8	0	0	3	650,00	113	4
2018	53	90	0	3	0	0	4	900,00	131	5

Przeprowadzone kontrole sanitarne w omawianej grupie zakładów wykazały, że we wszystkich skontrolowanych obiektach zostały opracowane zasady GHP/GMP. W 69 obiektach wdrożono i przestrzegano zasady systemu HACCP, co stanowiło 86% wszystkich nadzorowanych obiektów w tej grupie (w roku 2017 – wskaźnik ten wynosił 82%).

W ramach funkcjonowania systemu RASFF podjęto 2 działania związane z otrzymaniem powiadomień alarmowych.

W trakcie bieżących czynności kontrolnych w 2 zakładach produkcyjnych sprawdzono jakość tłuszczu smaźalniczego za pomocą testera tłuszczu LRSM. Badanie wykazało wskazanie % WKT (wolne kwasy tłuszczowe) w przedziale od 1%-1,5%, który jest wynikiem akceptowalnym, w związku z czym nie pobierano tłuszczu smaźalniczego do badań laboratoryjnych.

Ponadto w ramach nadzoru pobrano 131 próbek, w tym pobranych w zakładach produkcji pierwotnej, do badań laboratoryjnych w kierunku zanieczyszczeń mikrobiologicznych, fizykochemicznych, organoleptyki, oceny znakowania oraz wymazy sanitarne, z czego

5 próbek zostało zakwestionowanych z uwagi na obecność zanieczyszczeń biologicznych (4), oraz chemicznych (1).

Na terenie miasta Częstochowy znajduje się 7 zakładów produkcji pierwotnej, w których przeprowadzono 5 kontroli sanitarnych oraz pobrano 45 próbek do badań laboratoryjnych, które przebadano w kierunku zanieczyszczeń mikrobiologicznych (45) oraz w kierunku oceny znakowania (25). Pobrane próbki nie zostały zakwestionowane.

2) Obiekty obrotu żywnością

W omawianej grupie wyodrębnia się:

- sklepy spożywcze (w tym super i hipermarkety),
- kioski (w tym kioski na targowiskach sprzedające mięso i inne środki spożywcze),
- magazyny hurtowe (w tym hurtownie suplementów diety),
- obiekty ruchome i tymczasowe oraz inne obiekty obrotu żywnością tj. apteki, stoiska sprzedaży.

W roku 2018 pod nadzorem tutejszej Stacji na terenie miasta Częstochowy znajdowały się 1544 obiekty obrotu żywnością. Skontrolowano ogółem 728 obiektów, co stanowi 47,1% (w 2017 - 752, co stanowiło 37,1%) obiektów w tej grupie. Przeprowadzono łącznie 1088 kontroli sanitarnych planowanych i ponadplanowych, tj. interwencyjne, akcyjne, sprawdzające oraz przeprowadzone na wniosek strony, w związku z wydaniem decyzji zatwierdzających. Ocenie zgodności poddano 393 obiekty, z czego 2 sklepy spożywcze uzyskały ocenę niedostateczną z wymaganiami, co stanowi 0,5% w stosunku do ilości zakładów poddanych ocenie (w 2017 r. – 0,1%). Obiekty oceniono „jako niezgodne” z uwagi na wprowadzanie środków spożywczych do obrotu handlowego po upływie terminu przydatności do spożycia, braku prowadzonych zapisów w rejestrach GHP oraz braku wykazu składników alergennych dla środków spożywczych sprzedawanych luzem.

Do najczęściej występujących uchybień w obiektach obrotu żywnością należały:

- nieprawidłowy stan sanitarno - techniczny pomieszczeń oraz wyposażenia obiektu;
- brak bieżącej czystości pomieszczeń;
- wprowadzania do obrotu środków spożywczych po terminie przydatności do spożycia lub daty minimalnej trwałości;
- brak zachowanej segregacji asortymentowej w urządzeniach chłodniczych i na regałach ekspozycyjnych oraz braku zabezpieczenia środków spożywczych sprzedawanych luzem przed zanieczyszczeniami zewnętrznymi i bezpośrednim kontaktem z klientem;
- brak aktualnej dokumentacji zdrowotnej personelu do celów sanitarno-epidemiologicznych;
- braku realizacji procedur i instrukcji z zakresu GHP/GMP i systemu HACCP.

W związku z powyższym wydano 42 decyzje administracyjne represyjne, w tym 7 decyzji zakazujących wprowadzania do obrotu środków spożywczych oraz 2 unieruchomienia zakładów. Za stwierdzone uchybienia sanitarne nałożono 62 mandaty karne na łączną sumę 9.850 zł. Działania kontrolno-represyjne w omawianej grupie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 2.4. Działania kontrolne i represyjne w obiektach obrotu żywnością w latach 2017-2018

Rok	Liczba obiektów skontrolowanych	Liczba kontroli i rekontroli	% niezgodnych	Działalność represyjna					Próby	
				wydano decyzji administracyjnych represyjnych	Zakazu wprowadzania do obrotu	unieruchomienia	mandaty	Kwota [zł.]	pobrane	zdyskwalifikowane
2017	752	1141	0,1	84	21	0	87	14300	659	24
2018	728	1088	0,5	42	7	2	62	9850	522	16

W omawianej grupie zakładów 1139 obiekty posiadają opracowane i wdrożone zasady systemu HACCP, co stanowi 74 % wszystkich nadzorowanych obiektów w tej grupie (w roku 2017 – wskaźnik ten wyniósł 54,2 %).

Ponadto w ramach nadzoru pobrano 522 próbki żywności do badań laboratoryjnych w kierunku mikrobiologicznym, fizykochemicznym, organoleptyki oraz oceny znakowania, z czego 16 próbek zostało zakwestionowanych z uwagi na zanieczyszczenia mikrobiologiczne (10) oraz niewłaściwe znakowanie (6).

W ramach funkcjonowania systemu RASFF podejmowano działania związane z otrzymaniem powiadomień alarmowych lub informacyjnych. Łącznie przeprowadzono 97 kontroli sanitarnych. Postępowanie w takich przypadkach prowadzone było zgodnie z obowiązującą procedurą RASFF, mającą na celu sprawdzenie występowania w obrocie kwestionowanego produktu. W przypadku jego stwierdzenia następuje wycofanie z obrotu, a zakwestionowane produkty objęte powiadomieniem zastają zwrócone do dostawcy lub poddane utylizacji. Kontrole wykazały, że procedura związana z wycofaniem produktów objętych powiadomieniem została rozpoczęta i przeprowadzona przez odpowiednich przedsiębiorców we własnym zakresie.

Ponadto należy zaznaczyć, że pątniczny charakter miasta Częstochowy powoduje przemieszczanie dużych grup ludności szczególnie w okresie letnim, w związku z czym wzmożono nadzór sanitarny w obiektach żywnościowo – żywieniowych znajdujących się w okolicach sanktuarium Maryjnego. Wówczas oprócz obiektów działających w ciągu całego roku, uruchamiane były sezonowe punkty handlowo –gastronomiczne, w których odnotowuje się systematyczną poprawę stanu sanitarno - technicznego w porównaniu do lat ubiegłych.

W 2018 r. na terenie miasta Częstochowy powstały dwa nowe sklepy o dużej powierzchni prowadzące głównie sprzedaż w systemie samoobsługowym oferujące szeroki asortyment wprowadzanych do obrotu środków spożywczych.

3) Zakłady żywienia zbiorowego

W grupie „zakładów żywienia zbiorowego” wyróżnia się:

- zakłady żywienia zbiorowego otwarte (restauracje, bary, kawiarnie);
- zakłady małej gastronomii (smażalnie, bary fast food, pijalnie piwa);
- zakłady żywienia zbiorowego zamknięte (stołówki w szpitalach, szkołach, przedszkolach, domach opieki społecznej itp.)

W 2018 r. pod nadzorem znajdowały się 531 obiekty żywienia zbiorowego otwartego i zamkniętego (tj. 497 obiektów żywienia zbiorowego otwartego, 34 obiekty żywienia zbiorowego zamkniętego) oraz 178 bloków żywieniowych usytuowanych w placówkach szkolno-przedszkolnych, medycznych, opiekuńczych i zakładach pracy.

Skontrolowano 401 zakładów żywieniowych w omawianej grupie, co stanowi 56,5 % (w 2017 r. wskaźnik ten stanowił 56,4%). Przeprowadzono 553 kontrole sanitarne, z czego 404 w obiektach żywienia zbiorowego otwartego i 149 w obiektach żywienia zbiorowego zamkniętego. Oceny stanu sanitarnego na podstawie obowiązującego arkusza oceny stanu sanitarnego dokonano w 255 obiektach. Ocenę niezgodną z wymaganiami uzyskały 2 obiekty żywienia otwartego, co stanowi 0,8% w stosunku do ilości zakładów poddanych ocenie (w 2017 r. wszystkie zakłady w tej grupie uzyskały ocenę zgodną). Obiekty oceniono „jako niezgodne” z uwagi na wykorzystywanie do produkcji dań produktów po upływie dat minimalnej trwałości i terminów przydatności do spożycia oraz na uchybienia techniczne i sanitarno-higieniczne.

Do najczęściej występujących uchybień w omawianej grupie należały:

- nieprawidłowy stan techniczny ścian, sufitów, podłóg oraz wyposażenia stykającego z żywnością,
- brak bieżącej czystości i porządku w pomieszczeniach zakładu
- brak zachowanej segregacji asortymentowej w urządzeniach chłodniczych,
- przechowywanie środków spożywczych nietrwałych mikrobiologicznie niezgodnie z deklaracją producentów, jak również przechowywanie środków spożywczych nieopakowanych bez zabezpieczenia przed zanieczyszczeniem zewnętrznym.

W związku z powyższym wydano ogółem 20 decyzji administracyjnych (tj. 15 w zakładach żywienia zbiorowego otwartego i 5 decyzji w blokach żywieniowych usytuowanych w placówkach szkolno-przedszkolnych), w tym 2 decyzje wycofania oraz 3 decyzje unieruchomienia zakładów żywienia zbiorowego otwartego (w 1 przypadku za niewłaściwą jakość zdrowotną wody bieżącej, w drugim przypadku za prowadzenie działalności bez uzyskania decyzji PPIS w Częstochowie o zatwierdzenie zakładu oraz za niewłaściwe warunki sanitarno – techniczne i higieniczne pomieszczeń żywieniowych, natomiast w trzecim przypadku z uwagi na wystąpienie zachorowań na wzv typu A).

Za stwierdzone nieprawidłowości sanitarno – higieniczne na osoby winne zaniedbań nałożono 54 mandaty karne na łączną kwotę 9 700,00 zł. Działania kontrolno-represyjne w omawianej grupie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 2.5. Działania kontrolne i represyjne w obiektach żywienia zbiorowego w latach 2017-2018

Rok	Rodzaj obiektów	Liczba obiektów objętych kontrolą	Liczba kontroli i rekontroli	% niezgodnych	Działalność represyjna				próbki pobrane	zdyskwalifikowane
					wydano decyzji administracyjnych	uniemożliwienia	mandaty	kwota zł		
2017	Zakłady żywienia zbiorowego otwartego	274	376	0	18	2	30	5400	42	5
	Zakłady żywienia zbiorowego zamkniętego	173	237	0	3	0	0	0	1	0
2018	Zakłady żywienia zbiorowego otwartego	287	404	0,8	15	3	53	9400	32	5
	Zakłady żywienia zbiorowego zamkniętego	114	149	0	5	0	1	300	2	0

Ponadto w ramach nadzoru pobrano 34 próbek żywności do badań laboratoryjnych w kierunku zanieczyszczeń mikrobiologicznych oraz badanie wartości energetycznej w próbkach posiłków obiadowych, z czego 5 próbek zostało zakwestionowanych z uwagi na zanieczyszczenia mikrobiologiczne.

Do tutejszej Stacji wpłynęły 3 zgłoszenia z podejrzeniem zatrucia pokarmowego uczestników imprezy okolicznościowej, w związku z czym przeprowadzono dochodzenia epidemiologiczne. W jednym przypadku w trakcie przeprowadzonego dochodzenia epidemiologicznego ustalono czynnik etiologiczny – HAV. Sprawę przekazano do Prokuratury Rejonowej w Częstochowie. Natomiast przeprowadzone wywiady epidemiologiczne w pozostałych dwóch zgłoszeniach wskazały, iż źródłem zakażenia było ciasto w paczkach, wyprodukowane w ciastkarni zlokalizowanej na terenie powiatu, rozdawane gościom zarówno będących na przyjęciu, jak i osobom nie uczestniczącym w przyjęciu. Sprawa zostanie przekazana do Sądu.

W trakcie wykonywania bieżących czynności kontrolnych w 26 zakładach żywienia zbiorowego sprawdzono jakość tłuszczu smaźalniczego za pomocą testera tłuszczu LRSM. Badania wykazały wskazanie % WKT (wolne kwasy tłuszczowe) w przedziale od 1%- 1,5%, który jest wynikiem akceptowalnym, w związku z czym nie pobrano tłuszczu do badań laboratoryjnych.

W grupie zakładów żywienia zbiorowego zamkniętego, w dalszym ciągu występują obiekty, w których brak jest prawidłowej funkcjonalności pomieszczeń, co jest wynikiem istniejących warunków technicznych, bez możliwości ich poprawy. Bezpieczeństwo zdrowotne przygotowywanych posiłków zapewnione było poprzez przestrzeganie zasad GHP/GMP i systemu HACCP. Produkcja oferowanych posiłków odbywała się z uwzględnieniem rozdziału czasowego przy wykonywaniu prac brudnych i czystych.

W 612 zakładach wdrożono i przestrzegano zasady systemu HACCP, co stanowiło 86,3% wszystkich obiektów w tej grupie (w roku 2017 – wskaźnik ten wynosił 81,4%).

Ponadto, podobnie jak w latach ubiegłych w ramach akcji wypoczynku dzieci i młodzieży na terenie miasta Częstochowy funkcjonowało 10 placówek. Półkolonie prowadzone były najczęściej w obiektach szkolnych. Wspólnie z sekcją NS/HDM przeprowadzono 10 kontroli sanitarnych, które nie wykazały nieprawidłowości w funkcjonowaniu bloków żywieniowych. Nie stwierdzono uchybień sanitarno-technicznych, jak również nie odnotowano interwencji oraz zgłoszeń zatruc pokarmowych.

2.2 Ocena sposobu żywienia

W 2018 r. przeprowadzono 24 oceny teoretyczne jadłospisów dekadowych w 23 placówkach żywienia zbiorowego zamkniętego zlokalizowanych na terenie miasta Częstochowy, tj.:

- w 2 żłobkach
- w 11 przedszkolach,
- w 10 szkołach podstawowych.

Przeprowadzone analizy pobranych jadłospisów dekadowych w większości nie wykazały rażących nieprawidłowości. Stwierdzono w 4 placówkach szkolnych i w 3 przedszkolnych niewielkie nieprawidłowości w zakresie realizacji procentowego udziału energii pochodzącej z białka, tłuszczu i węglowodanów. O stwierdzonych odchyleniach poinformowano osoby odpowiedzialne za żywienie dzieci w placówkach. Witaminy i składniki mineralne mieściły się w dopuszczalnej granicy błędności +/- 10% w stosunku do zalecanych norm żywieniowych.

Ponadto w czasie przeprowadzanych kontroli sanitarnych w ramach sprawowanego nadzoru nad placówkami żywienia zbiorowego zamkniętego dokonywano oceny przedłożonych do wglądu zestawień posiłków wchodzących w skład jadłospisu dekadowego pod kątem przestrzegania zapisów rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 26 lipca 2016 r. dotyczącego żywienia dzieci i młodzieży w jednostkach systemu oświaty. Przeanalizowane zestawienia posiłków w większości uwzględniały zmiany sposobu żywienia dzieci i młodzieży. Obserwuje się zmianę w zakresie stosowanych technik kulinarnych przygotowywanych posiłków, przygotowywanie potraw z udziałem nowych środków spożywczych, wzrost podaży warzyw i owoców oraz obniżenie podaży cukru i soli. Zaobserwowano wzrost podaży mleka, warzyw i owoców w ramach programu Agencji Rynku Rolnego. Drobne nieprawidłowości dotyczyły ilości zalecanych porcji mleka i jego przetworów, warzyw i owoców w zestawieniach dziennych posiłków w placówkach przedszkolnych. W tych przypadkach udzielano instruktażu osobom odpowiedzialnym za żywienie w placówce oraz wydawano zalecenia doraźne w protokołach kontroli.

2.3 Jakość zdrowotna środków spożywczych, materiałów i wyrobów przeznaczonych do kontaktu z żywnością oraz kosmetyków pobranych do badań laboratoryjnych.

W ramach urzędowej kontroli żywności i monitoringu w roku 2018 na terenie miasta Częstochowy pobrano do badań laboratoryjnych 700 próbek zarówno produkcji krajowej, jak również pochodzących z krajów Unii Europejskiej oraz importowanych z krajów poza strukturą Wspólnotową, w tym:

- 674 próbek środków spożywczych,
- 8 próbek materiałów i wyrobów przeznaczonych do kontaktu z żywnością,
- 7 próbek sanitarnych,
- 11 próbek kosmetyków.

Próbki pobierano w zakładach obrotu żywnością, w zakładach żywienia zbiorowego oraz w zakładach produkcji żywności zlokalizowanych na terenie miasta Częstochowy.

Pod względem zakresu badań pobrano i zbadano następującą liczbę próbek:

- pod względem mikrobiologicznym – 362,
- pod względem fizyko-chemicznym – 205,
- pod względem organoleptycznym – 112,
- pod względem obecności zanieczyszczeń biologicznych – 21,

Dodatkowo w 251 próbkach pobranych do badań w opakowaniach jednostkowych producenta przeprowadzono ocenę prawidłowości znakowania.

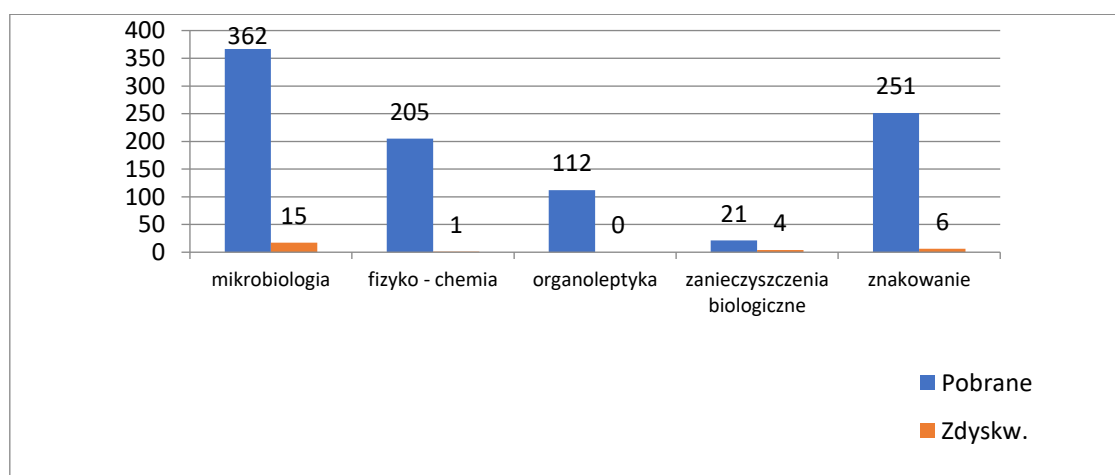
Z 700 próbek pobranych zakwestionowano 26 próbek, co stanowi 3,7% z ogólnej liczby próbek zbadanych (w 2017 r. wskaźnik wynosił 3,64 %).

Próbki uległy zakwestionowaniu z powodu:

- zanieczyszczeń mikrobiologicznych - 15 próbek,
- zanieczyszczeń biologicznych – 4 próbki,
- niewłaściwego oznakowania – 6 próbek,
- zawartości mykotoksyn (ochratoksyny A) – 1 próbka,

Szczegółowe dane dotyczące próbek pobranych i zdyskwalifikowanych przedstawiono na poniższym wykresie oraz tabeli.

Wykres 2.2. Ilość próbek pobranych i zdyskwalifikowanych za 2018 r.

Tabela 2.6. Liczba próbek zbadanych i zdyskwalifikowanych środków spożywczych, materiałów i wyrobów przeznaczonych do kontaktu z żywnością oraz kosmetyków pobranych na terenie miasta Częstochowy w latach 2014-2018

2014		2015		2016		2017		2018	
próbki zbadane	zdyskwalifikowane	próbki zbadane	zdyskwalifikowane	próbki zbadane	zdyskwalifikowane	próbki zbadane	zdyskwalifikowane	próbki zbadane	zdyskwalifikowane
617	31(5%)	560	22 (3,92%)	683	48 (7,02 %)	659	24 (3,64%)	700	28 (3,7%)

W związku z zakwestionowanymi próbkami podjęto stosowne działania zgodnie z kompetencjami. Wszczęto postępowania administracyjne wobec podmiotów produkujących lub wprowadzających do obrotu środki spożywcze niewłaściwej jakości zdrowotnej, wzmożono nadzór sanitarny nad tymi obiektami oraz obciążono podmioty kosztami związanymi z pobieraniem i badaniem próbek. W przypadku próbek zdyskwalifikowanych, które zostały wyprodukowane przez zakłady nie znajdujące się na terenie nadzorowanym przez PSSE, poinformowano terenowo właściwe organy urzędowej kontroli żywności, celem podjęcia działań zgodnie z kompetencjami i właściwością terenową.

W jednym przypadku zakwestionowana próbka żywności (mąka) została zgłoszona jako powiadomienie alarmowe do systemu wczesnego ostrzegania Rasff, z uwagi na przekroczenie NDP ochratoksyny A.

ROZDZIAŁ III

OCENA STANU SANITARNEGO OBIEKTÓW UŻYTKU PUBLICZNEGO

W 2018 r. Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Częstochowie w ramach bieżącego nadzoru sanitarnego kontrolowała przestrzeganie przepisów określających wymagania higieniczne i zdrowotne, celem ochrony zdrowia ludzkiego przed niekorzystnym wpływem komunalnych szkodliwości i uciążliwości środowiskowych, w odniesieniu do:

- urządzeń do zaopatrywania w wodę i jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi,
- wód wykorzystywanych do kąpieli i rekreacji,
- obiektów użyteczności publicznej
- podmiotów leczniczych.

W 2018 r. przeprowadzono łącznie 1444 kontrole sanitarne w 1020 obiektach użyteczności publicznej, spośród 1271 ujętych w ewidencji, co stanowiło 80,25% obiektów (wskaźnik do 2017 r. – 96,6%). Ogółem zostało wydanych 77 decyzji (w 2017 r. – 31), w tym: w celu poprawy stanu sanitarno - technicznego obiektów wydano 14 decyzji terminowych, 12 decyzji prolongujących terminy wykonania zaleceń decyzji wydanych w obecnym oraz w poprzednich okresach sprawozdawczych oraz 11 decyzji umarzających wszczęte postępowania. Ponadto w formie decyzji wydano 33 zezwolenia na przeprowadzenie ekshumacji i wywozu zwłok poza granice państwa oraz 7 decyzji oceniające jakość wody na pływalniach. Za stwierdzone zaniedbania sanitarne nałożono 11 mandatów karnych (w 2017 r. – 1 mandat) na kwotę 2600,00 zł.

Na wniosek stron zostało wydanych 41 opinii na imprezy masowe organizowane na terenie miasta.

3.1. Urządzenia do zaopatrywania w wodę i ocena jakości wody do spożycia przez ludzi

Jakość wody dostarczanej dla mieszkańców miasta była zgodna z przyjętymi normami dla wody przeznaczonej do spożycia. Dla zachowania stabilności stanu bakteriologicznego w procesie dystrybucji, woda poddawana była dezynfekcji poprzez chlorowanie lub ozonowanie.

Mieszkańcy Częstochowy byli zaopatrywani w wodę przez:

- Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Okręgu Częstochowskiego S.A.
- Przedsiębiorstwo Wielobranżowe "GORGOL" (wodociąg zakładowy przy ul. Żyznej 15).

Do największych wodociągów zaopatrujących miasto w wodę do spożycia należą: Mirów, Wierzchowisko, Olsztyn. Część wody pochodząca z tych wodociągów dostarczana była bezpośrednio do odbiorców, część kierowana do zestawów zbiornikowych wyrównawczych w Częstochowie, w których zachodziły procesy mieszania się wód z różnych ujęć oraz dodatkowej dezynfekcji, a następnie rozprowadzana była do poszczególnych dzielnic miasta.

z odpowiednim ciśnieniem

Ponadto dzielnica Rząsawa oraz częściowo dzielnica Lisiniec zaopatrywane były z dwóch pomocniczych ujęć zlokalizowanych przy ulicach Ugody i Łomżyńskiej, natomiast dzielnica Żabiniec zaopatrywana była w wodę z ujęcia w Łobodnie (powiat Kłobuck).

Woda do spożycia produkowana przez przedsiębiorstwa wodociągowe rozprowadzana była siecią wodociągową z ujęć o różnej wydajności:

- 1 wodociąg o wydajności < 100 m³/dobę,
- 1 wodociąg o wydajności 100–1000 m³/dobę,
- 2 wodociągi o wydajności 1 000 –10 000 m³/dobę,
- 1 wodociąg o wydajności 10 000–100000 m³/dobę.

W obiektach wodnych przeprowadzono 10 kontroli, w tym 5 w zakresie utrzymania stanu sanitarno-technicznego urządzeń wodociągowych oraz 64 kontrole związane z poborem próbek wody do badań laboratoryjnych. Do badań laboratoryjnych pobrano 171 próbek wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi, które zbadano pod względem parametrów mikrobiologicznych i fizykochemicznych. W 21 próbkach stwierdzono przekroczenia badanych parametrów.

W badanych próbkach wody pochodzącej z wodociągu zakładowego GORGOL w Częstochowie, ul. Żyzna 15 stwierdzono ogółem w 4 próbkach nieznaczne przekroczenie parametrów fizykochemicznych (mętność, żelazo, mangan), natomiast w krótkim okresie czasu w 11 próbkach wody pobranych z wyznaczonych punktów monitoringowych stwierdzono przekroczenia parametrów mikrobiologicznych (bakterie grupy coli, Escherichia coli i Enterokoki), co mogło stwarzać potencjalne zagrożenie dla zdrowia odbiorców wody z sieci wodociągu. W związku z powyższym PPIS w Częstochowie wydał dwie decyzje z rygorem natychmiastowej wykonalności zakazujące korzystania z wody z przedmiotowego ujęcia do czasu doprowadzenia jakości wody w sieci wodociągu do składu zgodnego z obowiązującymi wymaganiami oraz dwa mandaty karne na kwotę 1000,00 zł. Właściciel wodociągu podejmował niezwłocznie stosowne działania, w tym między innymi wprowadzono stałe chlorowanie wody poprzez zainstalowanie stacji dozowania podchlorynu sodu. W rezultacie podjęte działania doprowadziły do likwidacji zagrożenia, a mieszkańcy mogli ponownie korzystać z wody o prawidłowej jakości. Przeprowadzone w ramach nadzoru sanitarnego kolejne badania wody z wodociągu, wykazały że jej jakość była zgodna z obowiązującym rozporządzeniem Ministra Zdrowia. Ponadto w wyniku przeprowadzonej kontroli sanitarnej urządzenia wodociągowego wodociągu zakładowego "GORGOL" przy ul. Żyznej 15 w Częstochowie stwierdzono nieprawidłowości w zakresie stanu technicznego obiektu. W związku z czym została wydana jedna decyzja terminowa dotycząca doprowadzenia urządzenia wodociągowego do należytego stanu. Zalecenia decyzji zostały wykonane w terminie, postępowanie administracyjne zostało zakończone.

W przeprowadzonych badaniach próbek wody pobranych z sieci wodociągowej na terenie miasta Częstochowy w jednym przypadku stwierdzono przekroczenie parametru mikrobiologicznego (bakterie grupy coli) oraz w 5 badanych próbkach stwierdzono nieznaczne przekroczenia parametrów fizykochemicznych (barwa, mętność, zapach wody). Prawdopodobnie przekroczenia te mogły być spowodowane złym stanem technicznym wewnętrznej instalacji wodociągowej w budynkach, w których dokonano poboru próbek.

W okresie pielgrzymkowym zwiększono ilość badanych próbek wody głównie w zakresie parametrów mikrobiologicznych. Z zmontowanych przez przedsiębiorstwo wodociągowe dodatkowych hydrantów oraz stałych punktów służących do poboru wody zlokalizowanych w ciągu Alei Najświętszej Maryi Panny zostało dodatkowo pobranych 26 próbek w zakresie parametrów mikrobiologicznych i 11 próbek w zakresie parametrów fizykochemicznych. Uzyskane wyniki potwierdziły, że jakość wody była zgodna z wymaganiami określonymi w obowiązujących przepisach.

Ponadto zgodnie z corocznie zatwierdzanymi przez PPIS w Częstochowie harmonogramami badań próbek wody wykonywanych w ramach kontroli wewnętrznej, przeprowadzane były przez przedsiębiorstwa wodociągowe badania jakości wody, a sprawozdania przesyłane na bieżąco do Powiatowej Stacji, celem uzyskania orzeczenia oraz oceny okresowej o jakości wody w poszczególnych wodociągach. W 2018 r. dla wszystkich wodociągów

dostarczających wodę dla mieszkańców miasta, Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Częstochowie wydał okresowe oceny o przydatności wody do spożycia.

W roku sprawozdawczym, podobnie jak w latach ubiegłych, prowadzono nadzór nad jakością wody ciepłej pod kątem obecności bakterii Legionella sp. w wewnętrznej instalacji wodociągowej w obiektach lecznictwa zamkniętego, w obiektach noclegowych i zamieszkania zbiorowego. Pod tym względem skontrolowano 14 obiektów pobierając do

badania laboratoryjnych 74 próbki wody.

Skontrolowano :

- 4 podmioty lecznictwa zamkniętego,
- 1 areszt śledczy,
- 2 hotele,
- 2 obiekty noclegowe,
- 1 obiekt zamieszkania zbiorowego (Dom Pomocy Społecznej)

Ponadnormatywną wartość bakterii Legionella sp. stwierdzono ogółem w 20 badanych próbkach wody w obiektach:

- 4 szpitalach
- 1 Areszcie Śledczym
- 1 zakładzie opiekuńczo – leczniczym
- 2 hotelach
- 1 obiekcie zamieszkania zbiorowego

Z uwagi na stwierdzone przekroczenie bakterii Legionella sp. dla 2 obiektów wydano 3 decyzje terminowe (w tym 1 z rygorem natychmiastowej wykonalności dotycząca zakazu korzystania z pryszniców), oraz na prośbę zarządców 4 decyzje prolongujące terminy z decyzji. Zarządcy obiektów podejmowali niezwłocznie stosowne działania (kilkukrotne przegrzewania i płukania sieci), co w rezultacie doprowadziło do likwidacji zagrożenia. Potwierdzeniem były uzyskane wyniki z przeprowadzonych badań wody. Zalecenia decyzji zostały wykonane, postępowania administracyjne zostały zakończone.

W pozostałych obiektach przeprowadzone badania wykazały nieznaczne przekroczenia badanego parametru i miały charakter punktowy, co wykluczało skolonizowanie wewnętrznej

instalacji wodnej. Zarządcy obiektów podejmowali stosowne działania (przegrzewanie i płukanie sieci). Kolejne wykonane badania wody ciepłej wykazały, że jej jakość była zgodna z obowiązującym rozporządzeniem Ministra Zdrowia. Ogółem zostało wydanych 9 decyzji umarzających wszczęte postępowania administracyjne w związku z wykonywaniem badań wody ciepłej w ramach bieżącego nadzoru sanitarnego.

3.2. Ocena jakości wody przeznaczonej do kąpieli

Na terenie miasta Częstochowy prowadzono nadzór sanitarny nad 7 pływalniami (4 obiekty działające odrębnie, 3 pływalnie zlokalizowane przy obiektach szkolno-oświatowych). Skontrolowano 6 obiektów oraz przeprowadzono 10 kontroli w zakresie utrzymania stanu sanitarno – higienicznego obiektów. Ogółem zostały dla tych obiektów wydane 2 decyzje terminowe dotyczące jakości wody ciepłej w natryskach oraz 4 decyzje prolongujące (2 dotyczyły terminu wykonania zaleceń określonych w decyzjach z lat ubiegłych, w sprawie poprawy stanu technicznego obiektów).

W ramach prowadzonego bieżącego nadzoru sanitarnego jakości wody ze wszystkich pływalni zostały pobrane 23 próbki wody do badań laboratoryjnych z niecek i systemu cyrkulacji oraz 10 próbek wody ciepłej z natrysków, z czego w 4 próbkach (w 3 pływalniach) stwierdzono przekroczenie badanego parametru.

W związku ze stwierdzonym przekroczeniem w jednej z pływalni bakterii z rodzaju *Legionella* sp. w 2 badanych próbkach wody ciepłej pobranych z natrysków, z uwagi na możliwe wystąpienie zagrożenia zdrowotnego użytkowników obiektu, PPIS w Częstochowie wydał decyzję z rygorem natychmiastowej wykonalności zakazującą

korzystania z pryszniców oraz decyzję terminową na doprowadzenie jakości ciepłej wody do składu zgodnego z obowiązującymi wymaganiami. Właściciel podejmował działania zmierzające do usunięcia zanieczyszczenia, polegające na kilkukrotnej dezynfekcji termicznej i płukaniu sieci. Przeprowadzane badania w ramach kontroli wewnętrznej nie potwierdziły wyraźnej poprawy jakości wody. W związku z czym strona dwukrotnie zwróciła się do tutejszej Stacji o prolongatę terminu zaleceń decyzji. W rezultacie zostały wydane 2 decyzje zmieniające termin określony w decyzji. Po kolejnych wykonanych zabiegach dezynfekcji termicznej sieci w obiekcie uzyskano wynik potwierdzający, że jakość wody odpowiada obowiązującym normom. Postępowanie administracyjne zostało zakończone.

W dwóch innych obiektach pływalni o stwierdzonych przekroczeniach bakterii z grupy *Legionella* sp. zarządcy zostali poinformowani w pismach, z zastrzeżeniem o natychmiastowym podjęciu stosownych działań.

Ponadto zgodnie z wytycznymi właściciele i zarządcy pływalni wykonywali badania wody z niecek, cyrkulacji oraz wody ciepłej z wewnętrznej instalacji w ramach kontroli wewnętrznej, zgodnie z harmonogramami poboru próbek wody zatwierdzonymi przez PPIS w Częstochowie. Sprawozdania z badań były na bieżąco przesyłane do Powiatowej Stacji.

W przypadku stwierdzenia przekroczeń badanych parametrów, zarządcy pływalni przesyłali również powiadomienia z opisem działań podjętych w celu poprawy jakości wody.

W sezonie letnim 2018 r. do tutejszej Stacji nie wpłynęły informacje w sprawie planowanego uruchomienia na terenie miasta kąpieliska lub miejsca okazjonalnie wykorzystywanego do kąpieli.

3.3. Obiekty użyteczności publicznej

Obiekty te stanowiły liczną i różnorodną grupę, co powodowało zróżnicowanie wymagań sanitarnych i technicznych, jakim powinny odpowiadać obiekty należące do poszczególnych kategorii. Do tej grupy obiektów należały:

1) Obiekty usługowe:

Były to placówki świadczące usługi noclegowe, zakłady fryzjerskie, kosmetyczne, odnowy biologicznej (solaria, gabinety masażu, sauny, ośrodki ćwiczeń)

a) obiekty świadczące usługi noclegowe:

- 12 hoteli posiadających kategoryzację 4 ****, 3***, 2** lub 1*,
- 1 camping posiadający kategoryzację 3***,
- 19 innych obiektów świadczących usługi hotelarskie, do których należą: hotele nie posiadające kategoryzacji (4), pokoje gościnne (13), dom pielgrzyma (1), hale noclegowe (1).

W 2018 r. skontrolowano 32 obiekty noclegowe (wskaźnik do 2017 r. – 100%), przeprowadzając w nich 50 kontroli, nie wydawano decyzji, nie stosowano karania mandatowego. Utrzymywanie właściwego poziomu sanitarno – higienicznego tych obiektów jest wynikiem coraz większej konkurencji na rynku oraz rosnących wymagań klientów. Właściciele obiektów świadczących usługi noclegowe starają się polepszać wizerunek swoich obiektów poprzez prowadzenie bieżących remontów, wymianę wyposażenia czy nowoczesne zagospodarowanie otoczenia placówek. Obiekty noclegowe są wyposażone odpowiednio do standardu. We wszystkich hotelach zespoły higieniczno -sanitarne znajdowały się przy jednostkach mieszkalnych. Obiekty te dostosowane są do potrzeb osób niepełnosprawnych. Hotele posiadają sale przeznaczone do organizowania konferencji, seminariów i innych uroczystości. W większości obiektów pranie bielizny pościelowej odbywa się w pralniach zewnętrznych. Gospodarowanie odpadami komunalnymi prowadzone była prawidłowo. Szczególną uwagę zwracano na zabezpieczenie sanitarno -epidemiologiczne oraz informowano właścicieli bądź zarządców o konieczności prowadzenia właściwej eksploatacji instalacji ciepłej wody i klimatyzacji w aspekcie zagrożenia bakteriami Legionella sp. oraz przeprowadzano badania ciepłej wody użytkowej w części hoteli.

b) zakłady fryzjerskie, kosmetyczne, tatuażu i odnowy biologicznej:

- 125 zakładów kosmetycznych,
- 183 zakłady fryzjerskie,
- 6 salonów tatuażu,
- 35 zakładów odnowy biologicznej,
- 77 zakładów świadczących kompleksowo w/w usługi.

W 2018 r. skontrolowano 393 obiekty spośród 426 ujętych w ewidencji, przeprowadzając 412 kontroli (wskaźnik do 2017 r. – 100%).

W związku ze złym stanem technicznym wydano 2 decyzje terminowe za zaniedbania sanitarne (zły stan techniczny pomieszczeń, brak środków dezynfekcyjnych, brak wdrożenia i stosowania procedur zapewniających ochronę przed zakażeniami oraz chorobami zakaźnymi) oraz nałożono 3 mandaty na sumę 500,00 zł.

Ponadto wydano jedną decyzję umarzającą wszczęte postępowanie administracyjne w związku ze stwierdzonymi w trakcie kontroli sanitarnej nieprawidłowościami.

We wszystkich pozostałych skontrolowanych obiektach przestrzegano stosowania odpowiednio przygotowanego sprzętu i narzędzi. W obiektach dużą uwagę zwracano na prowadzenie właściwej dezynfekcji przyborów fryzjerskich, sterylizacji narzędzi kosmetycznych, z uwagi na zagrożenie przeniesienia zakażeń. Wyniki przeprowadzonych kontroli wykazały, że część zakładów kosmetycznych sterylizowała narzędzia we własnym zakresie w miejscu prowadzonej działalności lub sterylizacja narzędzi prowadzona była na podstawie zawartych umów w Centralnej Sterylizatorni w Częstochowie. Każdorazowo podczas kontroli zwracano uwagę na postępowanie z bielizną, zarówno w aspekcie prania oraz prawidłowego przechowywania bielizny czystej i brudnej. W większości zakładów kosmetycznych stosowana była bielizna jednorazowego użytku. Postępowanie z odpadami prowadzone było prawidłowo. Podczas przeprowadzanych kontroli sanitarnych, pracownicy Inspekcji Sanitarnej prowadzili również działania edukacyjne poprzez informowanie właścicieli tych zakładów o następstwach braku wdrożenia procedur higienicznych, pozostawiali ulotki informacyjne dotyczące WZW A oraz sposoby zapobiegania zakażeniom powodowanym przez wirus HCV. W związku z uruchomieniem działalności na wniosek stron zostały wydane 33 stosowne opinie sanitarne.

2) Pozostałe obiekty użyteczności publicznej:

Wśród tego typu obiektów wyróżnia się dwie grupy:

a) grupa pierwsza:

- 18 ustępów publicznych,
- 3 domy pomocy społecznej,
- 3 placówki zapewniające całodobową opiekę,
- 6 schroniska, noclegownie, ogrzewalnia miejska,
- 1 dworzec autobusowy,
- 4 dworce kolejowe,
- 1 stacja kolejowa PKP

- 2 przystanki kolejowe PKP
- 1 centrum uzdrawiania
- 102 apteki
- 11 cmentarzy,
- 15 obiektów sportowych,
- 6 obiektów kulturalno- widowiskowych,
- 25 stacji paliw,
- 1 zakład karny
- 4 strefy przystankowe
- 1 park
- 21 administracji terenów rekreacyjnych (piaskownice i place zabaw)

W tej grupie spośród 199 obiektów stacjonarnych (posiadających infrastrukturę budowlaną) będących w ewidencji skontrolowano 188, przeprowadzając 219 kontroli (w 2017 r. – 231 kontroli). Ponadto skontrolowano tereny rekreacyjne, w tym 1 park (2 kontrole) i 21 administracji terenów rekreacyjnych (26 kontroli), w trakcie których skontrolowano 346 piaskownic z placami zabaw dla dzieci należących głównie do Spółdzielni Mieszkaniowych. Kontrole przeprowadzono również w strefach przystankowych przeprowadzając 8 kontroli przystanków autobusowych i tramwajowych. skontrolowano 61 przystanków, w tym przystanki autobusowe (46) i tramwajowe (15). Na przystankach zapewnione były kosze na śmieci, a na ścianach wiat umieszczone były informacje o zakazie palenia wyrobów tytoniowych. Naprawy oraz modernizacje wiat prowadzono zgodnie z opracowanym harmonogramem. Podczas przeprowadzonych kontroli nie stwierdzono zaniedbań w utrzymaniu bieżącego stanu sanitarnego.

Podczas przeprowadzonych kontroli sanitarnych obiektów stałych w/w grupy stwierdzono zły stan techniczny pomieszczeń w 3 obiektach, na co zostały wydane 3 decyzje terminowe. Jedna decyzja została wykonana w terminie. Natomiast w pozostałych obiektach na pisemne wnioski zarządców zostały wydane 2 decyzje prolongujące terminy wykonania zaleceń decyzji, po wykonaniu części zaleceń. Ponadto została wydana jedna decyzja umarzającą wszczęte postępowanie administracyjne w związku ze stwierdzonymi w trakcie kontroli sanitarnej nieprawidłowościami. Za stwierdzone w trakcie kontroli usterki porządkowe nałożono ogółem 1 mandat karny w wysokości 200,00 zł.

Właściciele tej grupy obiektów na bieżąco prowadzą prace remontowe i modernizacyjne w celu utrzymania odpowiedniego stanu technicznego, poprawy estetyki oraz podniesienia standardów prowadzonej działalności.

W niektórych obiektach, jak co roku, zorganizowano imprezy masowe, na które wydano 15 stosownych opinii.

b) grupa druga:

- 8 parkingów,
- 6 targowisk,
- 9 zakładów pogrzebowych,
- 1 dom przedpogrzebowy,
- 7 sklepów zielarsko - medyczo - drogeryjnych,
- 5 sklepów z odzieżą używaną,
- 6 sklepów zaopatrzenia medycznego,

- 6 poradni psychologiczno - pedagogicznych,
- 1 izba wytrzeźwień,
- 2 pralnie piorące bieliznę dla zakładów służby zdrowia i obiektów użyteczności publicznej.

W 2018 r. skontrolowano 42 obiekty, spośród 51 znajdujących się w ewidencji, w których przeprowadzono ogółem 48 kontroli (w 2017 r. – 46 kontroli). Nie wydano decyzji terminowych, nie stosowano karania mandatowego. Wydano jedną decyzję prolongującą termin wykonania zaleceń decyzji z 2017 r. dotyczącej poprawy stanu technicznego pomieszczeń. Nowy termin wykonania zaleceń został wydany na pisemną prośbę Dyrektora placówki po przeprowadzonej kontroli sanitarnej, w trakcie której stwierdzono wykonanie częściowe wydanych zaleceń.

3.4 Nadzór nad obiektami prowadzącymi działalność leczniczą

Pracownicy PSSE w Częstochowie sprawowali nadzór sanitarny nad obiektami prowadzącymi działalność leczniczą przeprowadzając kontrole kompleksowe, tematyczne, interwencyjne i sprawdzające. Na

terenie miasta Częstochowy w 2018 r. prowadzono nadzór nad podmiotami leczniczymi prowadzącymi działalność w następujących obiektach:

- 246 przychodni i poradni prowadzące działalność ambulatoryjną, w tym 88 gabinetów profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej w szkołach,
- 189 gabinetów indywidualnej i specjalistycznej praktyki lekarskiej,
- 1 stacja pogotowia ratunkowego,
- 1 stacja krwiodawstwa, będąca filią podmiotu leczniczego w Katowicach,
- 15 poradni rehabilitacji leczniczej należących do 13 podmiotów leczniczych prowadzących działalność ambulatoryjną,
- 5 zakładów rehabilitacji leczniczej należących do 4 podmiotów leczniczych świadczących całodobowe stacjonarne usługi medyczne,
- 2 zakłady opiekuńczo-lecznicze prowadzące całodobową stacjonarną działalność leczniczą,
- 27 obiektów (w tym 15 pracowni diagnostycznych) należących do 14 podmiotów leczniczych prowadzących działalność laboratoryjną,
- 6 zakładów pielęgnacyjno – opiekuńczych należących do 6 podmiotów leczniczych w tym 5 świadczących całodobową pielęgniarstwą opiekę długoterminową domową, i 1 świadczący całodobową stacjonarną działalność i całodobową pielęgniarstwą opiekę długoterminową domową,
- 1 hospicjum,
- 24 innych obiektów świadczących usługi medyczne dla mieszkańców (13 pracowni techniki dentystrycznej, 3 gabinety pielęgniarstwa przy zakładach pracy, 2 prywatne zakłady Rtg, 1 punkt medyczny, 1 gabinet dietetyczny, 2 zakłady optyczne, 1 gabinet pielęgniarstwa i położnej, 1 pracownia rezonansu magnetycznego).

W w/w obiektach prowadzących działalność leczniczą przeprowadzono ogółem 332 kontrole sanitarne, skontrolowano 328 obiektów, z 517 ujętych w ewidencji. Uczestniczono również w 19 kontrolach kompleksowych szpitali. W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami w zakresie prowadzonej dezynfekcji ścieków z Oddziały Zakaźnego WSS przy ul. PCK 7 został nałożony jeden mandat karny na kwotę 500,00 zł.

W związku ze stwierdzonymi w trakcie bieżącej kontroli nieprawidłowościami stwierdzonymi w jednej z przychodni wydano 1 decyzję terminową dotyczącą dostosowania pomieszczeń i urządzeń obiektu do obowiązujących wymagań. Wynika to z niezrealizowania opracowanego programu dostosowawczego, który zgodnie z przepisami powinien być wykonany do dnia 31 grudnia 2017 r. Ponadto na wniosek strony została wydana 1 decyzja zmieniająca termin wykonania zalecenia decyzji z 2015 r.

W ramach nadzoru nad placówkami lecznictwa otwartego oceniano wykonywanie procesów dezynfekcji i sterylizacji materiałów i narzędzi medycznych oraz egzekwowano prawidłowe postępowanie w tym zakresie. Podczas prowadzonych kontroli oceniano postępowanie z odpadami komunalnymi i medycznymi powstającymi w wyniku udzielania świadczeń zdrowotnych. Kontrole nie wykazały zaniedbań w przedmiotowym zakresie. Szczególnym nadzorem w zakresie postępowania z odpadami medycznymi objęto podmioty prowadzące działalność laboratoryjną. W obiektach sprawdzano postępowanie z bielizną, w wielu placówkach zapewniona jest bielizna jednorazowego użycia. W trakcie prowadzonych kontroli nie stwierdzono nieprawidłowości w zakresie utrzymania bieżącej czystości pomieszczeń.

3.5. Środki transportu

Zgodnie z ewidencją pod nadzorem tutejszej Stacji było 6 obiektów:

- 1 tabor kolejowy
- 2 środki do transportu zwłok i szczątków ludzkich
- 3 samochody do przewozu materiału biologicznego

Wszystkie obiekty zostały skontrolowane, przeprowadzono łącznie 120 kontroli (w 2017 r. – 95 kontroli). Podczas kontroli przeprowadzonych w pociągach pasażerskich w 4 przypadkach stwierdzono zły stan sanitarny toalet oraz brak odpowiednich środków dezynfekcyjnych i czystościowych. Za stwierdzone uchybienia nałożono 4 mandaty karne na łączną sumę 400,00 zł. oraz wystosowano wystąpienie skierowane do Prezesa Kolei Śląskich Sp. z o.o.

Ponadto w 2018 r. w ramach nadzoru nad środkami transportu publicznego (obiekty nieewidencjonowane) skontrolowano:

- 47 autobusów MPK,
- 19 tramwajów
- 4 samochody do przewozu bielizny,
- 14 samochodów do przewozu chorych,
- 10 autobusów PKS

Skontrolowano 94 obiekty, przeprowadzając 94 kontrole. Kontrole autobusów i tramwajów prowadzone były zarówno podczas jazdy na trasach, jak również na terenie zajezdni w zakresie przygotowania ich przed wyjazdem w trasę. Wszystkie skontrolowane pojazdy w pełni spełniały wymogi pod względem sanitarnym i technicznym. Mycie i dezynfekcja odbywały się zgodnie z opracowanymi wewnętrznymi procedurami, pojazdy były prawidłowo przygotowane do wyjazdu w trasę. W środkach transportu publicznego umieszczone były informacje o zakazie palenia wyrobów tytoniowych, co było zgodne z obowiązującymi przepisami. Ponadto na wniosek stron zostało wydanych 25 opinii sanitarnych na środki transportu.

Ponadto w ramach prowadzonego nadzoru sanitarnego związanego z nadzorem nad warunkami przeprowadzania ekshumacji i warunkami wywozu zwłok poza granice kraju, nadzorem nad obiektami użyteczności publicznej nie podlegającymi pod stały nadzór, w ramach przygotowaniu terenów do pielgrzymek, itp. przeprowadzono kontrole ponadplanowe w ilości 188. W trakcie tych kontroli nie stwierdzono nieprawidłowości sanitarno-higienicznych.

3.6. Interwencje

Ogółem w 2018 roku do tutejszej Stacji wpłynęło 39 interwencji (w 2017 r. – 43). Rozpatrzono 12, przeprowadzono 15 kontroli. W rozpatrywanych interwencjach 4 uznano za zasadne, a 3 częściowo zasadne.

Interwencje dotyczyły między innymi: zanieczyszczenia odchodami gołębimi parapetów okien i zadaszeń w budynku mieszkalnym, stosowanie przeterminowanych odczynników w przychodni lekarskiej, składowania odpadów niewiadomego pochodzenia na działce, niewłaściwych warunków sanitarnych w zakładach fryzjerskich i kosmetycznych, złych warunków mieszkania - bytowych w Areszcie Śledczym, zaniedbań sanitarnych przy wykonywaniu zabiegów kosmetycznych, złego stanu sanitarnego w Schronisku dla bezdomnych.

W wyniku przeprowadzonych kontroli interwencyjnych w obiektach użyteczności publicznej w związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami za bieżące zaniedbania sanitarne nałożono 2 mandaty karne na kwotę 400,00 zł. , natomiast na zaniedbania techniczne wydano 3 decyzje terminowe. Zalecenia dwóch decyzji zostały wykonane w terminie.

Stronom udzielano odpowiedzi o sposobie rozpatrzenia interwencji.

Natomiast 27 spraw, które dotyczyły: zanieczyszczenia klatek schodowych nieczystościami płynnymi oraz złym stanem czystości, niewłaściwie prowadzonej gospodarki odpadami komunalnymi na posesjach, nielegalnych wysypisk odpadów, zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego i emitowanego hałasu, zaniedbań w utrzymaniu czystości na posesjach, przebywaniem osób bezdomnych w pustostanie przekazano do właściwych instytucji i organów administracji państwowej.

ROZDZIAŁ IV

OCENA OBIEKTÓW NAUCZANIA I WYCHOWANIA

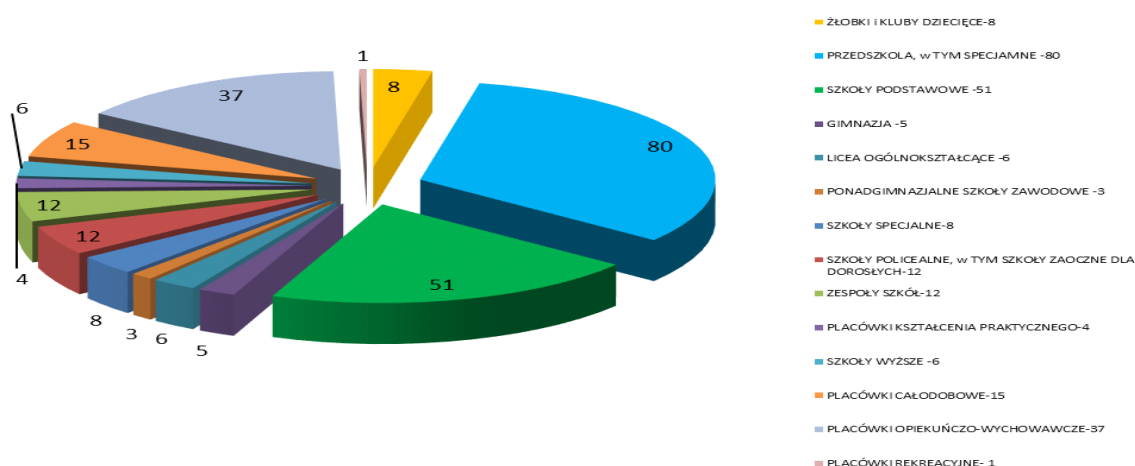

W roku sprawozdawczym pod nadzorem Powiatowej Stacji znajdowało się 248 obiektów nauczania i wychowania usytuowanych na terenie miasta Częstochowy.

W porównaniu do 2017 r. liczba nadzorowanych obiektów zwiększyła się, powstało pięć nowych placówek kształcenia zawodowego, które otrzymały pozytywną opinię Państwowego Powiatowego Inspektora

Sanitarnego w Częstochowie.

Wykres 4.1. Placówki nauczania i wychowania znajdujące się pod nadzorem Państwowej Inspekcji Sanitarnej w Częstochowie.

W ramach sprawowanego nadzoru sanitarnego oceniano stan techniczno-sanitarny omawianej grupy obiektów w świetle obowiązujących przepisów prawnych.

Warunki zdrowotne w omawianej grupie były określone na podstawie oceny:

- bazy lokalowej w zakresie przygotowania do zadań placówki,
- stanu higieniczno-sanitarnego i technicznego obiektów, w tym zaopatrzenia w instalację kanalizacyjną, wodociągową i wentylacyjną,
- organizacji procesu nauczania w zakresie przestrzegania zasad higieny pracy umysłowej ucznia przy układaniu tygodniowych rozkładów zajęć oraz dostosowania mebli szkolnych do wzrostu uczniów zgodnie z zasadami ergonomii,
- zgodności gospodarki substancjami i preparatami chemicznymi w szkolnych pracowniach chemicznych z obowiązującymi przepisami prawa w tym zakresie,
- form prowadzonego dożywiania w szkołach,
- warunków do prowadzenia zajęć z wychowania fizycznego.

Placówki charakteryzowały się zróżnicowanym stanem sanitarno-higienicznym. Łącznie na terenie miasta przeprowadzono w nich 470 kontroli sanitarnych. W ramach sprawowanego nadzoru sanitarnego wydano łącznie 81 decyzji merytorycznych, w tym 14 decyzji terminowych dotyczących poprawy stanu sanitarno-technicznego placówek, 41 decyzji prolongujące termin wykonania zaleceń, 26 decyzje zatwierdzające dla obiektów nowych i istniejących, które poszerzały swoją działalność oraz 46 decyzji płatniczych. W wyniku stwierdzenia nieprawidłowości sanitarnych nałożono 2 mandaty w wysokości 700 złotych.

Analiza wyników tegorocznych kontroli w porównaniu do roku 2017 r. wykazała, że warunki sanitarno-techniczne tej grupy obiektów poprawiły się, co w głównej mierze było wynikiem przeprowadzonych remontów i modernizacji. W roku 2017 Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny na poprawę warunków sanitarno-technicznych w tej grupie obiektów wydał 122 decyzje merytoryczne, w tym roku jest to 81 decyzji. W roku 2018 w związku z postępowaniem administracyjnym wydano 46 decyzji płatniczych, w roku ubiegłym 89. Spadła również liczba decyzji prolongujących termin, z 52 w 2017 do 41 co wskazuje, że zwiększyła się liczba decyzji wyegzekwowanych. W 2018r. wyegzekwowano 9 decyzji administracyjnych wydanych w latach ubiegłych na poprawę stanu sanitarno-technicznego placówek nauczania.

Zakres prac w poszczególnych placówkach był zróżnicowany, w jednych szkołach przeprowadzono kompleksowe remonty dotyczące większości pomieszczeń, w innych doprowadzono do właściwego stanu sanitarnego jedynie najbardziej zniszczone sale i wykonywano najpilniejsze remonty. Nadal funkcjonują placówki oświatowe, w których stwierdza się nieprawidłowości techniczne, np. zniszczone podłogi i parkiety w salach lekcyjnych i salach gimnastycznych, zniszczone ściany, sufity i posadzki oraz skorodowane przewody wodno-kanalizacyjne, zły stan techniczny elewacji budynków i stolarki drzwiowej. Pomimo prowadzonych remontów i modernizacji w złym stanie technicznym nadal znajdują się 2 obiekty mieszczące się na terenie Częstochowy (jeden zespół szkolno-przedszkolny i jedno miejskie przedszkole). W porównaniu do roku 2017 poprawił się, na skutek prowadzonych remontów i modernizacji stan techniczno-sanitarny jednego zespołu szkolno-przedszkolnego. Placówki znajdujące się w złym stanie technicznym posiadają decyzje administracyjne wydane przez Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Częstochowie.

W wyniku przeprowadzonej analizy stwierdzono, że wszystkie placówki opiekuńczo - wychowawcze znajdujące się na terenie miasta Częstochowy zapewniają dostęp do ciepłej bieżącej wody oraz środki do utrzymania higieny w sanitariatach dla uczniów. Należy podkreślić, iż z uwagi na ograniczone środki finansowe remonty były i są wykonywane przez kilka lat. Dyrektorzy placówek przy wsparciu finansowym podmiotów prowadzących sukcesywnie podejmują się ich realizacji.

W związku ze wzrostem zachorowań na wirusowe zapalenie wątroby typu A, w trakcie kontroli sanitarnych placówek szkolnych i wychowawczych szczególną uwagę zwracano na warunki sanitarno-higieniczne w toaletach, blokach żywieniowych oraz dostępność środków higienicznych i odkażających. Ponadto Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny skierował

wystąpienie do Prezydenta Miasta o zwiększenie środków finansowych dla szkół i przedszkoli z przeznaczeniem na zakup wystarczającej ilości materiałów sanitarno-higienicznych i środków dezynfekcyjnych w celu zapobiegania zakażeniom wirusem żółtaczk pokarmowej.

W związku z aktualną sytuacją epidemiologiczną wykonano ponadplanowo 60 kontroli tematycznych w szkołach, przedszkolach i świetlicach. Działania miały na celu profilaktykę szerzenia się zachorowań na terenie placówki wirusem WZW typu A.

Podsumowując, w 2018r. stan techniczny placówek oświatowo-wychowawczych w stosunku do 2017r. z roku na rok stopniowo ulega poprawie. Liczba wydanych decyzji merytorycznych dotyczyła w równym stopniu szkół oraz przedszkoli i związana była z bieżącą amortyzacją omawianych obiektów.

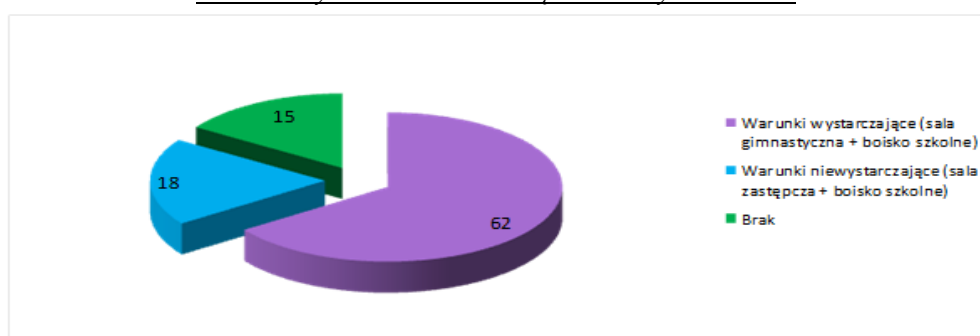
4.1 Interwencje w placówkach nauczania i wychowania w Częstochowie.

W roku sprawozdawczym w placówkach nauczania i wychowania na terenie miasta Częstochowy przeprowadzono łącznie 15 kontroli interwencyjnych, z których dwie okazały się skargami zasadnymi. Nieprawidłowości dotyczyły złych warunków sanitarno-technicznych w działającym żłobku. Po kontroli sanitarnej interwencyjnej właściciel zamknął działalność żłobka, a za nieprawidłowości otrzymał mandat w wysokości 500 złotych. Druga interwencja dotyczyła placówki szkolnej, w której czynne poidełko nie posiadało aktualnego badania wody. W wyniku przeprowadzonego postępowania nałożono mandat karny na kwotę 200 złotych oraz wydano zalecenia na usunięcie nieprawidłowości.

4.2 Warunki do prowadzenia zajęć wychowania fizycznego.

Analizę oceny warunków do prowadzenia zajęć wychowania fizycznego przeprowadzono w 95 placówkach. Ocena warunków do prowadzenia zajęć wychowania fizycznego została przedstawiona na wykresie.

Wykres 4.2. Ocena warunków do prowadzenia zajęć wychowania fizycznego w placówkach oświatowych na terenie Częstochowy w 2018r.

Placówki, w których stwierdzono brak warunków do prowadzenia zajęć wychowania fizycznego to 15 szkół niepublicznych (w tym 2 niepubliczne uczelnie wyższe). Zajęcia wychowania fizycznego dla uczniów tych szkół odbywały się w obiektach sportowych innych placówek. Na skutek prowadzonych prac budowlanych i modernizacyjnych w 2018 r.

poprawie uległ stan techniczny istniejących już kompleksów sportowych. Podczas kontroli bloków sportowych szczególną uwagę zwracano na problem niewykorzystywania umywalni i natrysków po planowych zajęciach wychowania fizycznego. Mimo, iż warunki do utrzymania higieny osobistej z roku na rok są coraz lepsze, dzieci i młodzież szkolna nadal nie korzystają z natrysków systematycznie (najczęściej korzystają sporadycznie po sportowych zajęciach dodatkowych).

4.3 Gospodarka substancjami i preparatami chemicznymi.

W szkołach na terenie Częstochowy w 2018 roku skontrolowano 13 pracowni chemicznych. Wszystkie pracownie posiadające niebezpieczne substancje chemiczne i ich mieszaniny zostały skontrolowane. W wyniku przeprowadzonych kontroli stwierdzono, iż w/w substancje i ich mieszaniny były przechowywane we właściwych warunkach i używane zgodnie z zasadami bhp.

4.4 Ocena warunków pracy ucznia.

W 2018 r. przeprowadzono higieniczną ocenę rozkładów zajęć we wszystkich szkołach podstawowych, gimnazjalnych publicznych i niepublicznych na terenie Częstochowy. Skontrolowano ogółem 1081 rozkładów zajęć. W roku szkolnym 2018/2019 odnotowano dwuzmianowość w systemie nauczania w 7 szkołach (w 6 szkołach podstawowych i jednej zawodowej ponadgimnazjalnej). W wyniku kontroli oceny dziennych i tygodniowych rozkładów zajęć nieprawidłowości nie stwierdzono. Analiza uzyskanych danych wskazuje, że placówki przestrzegały przepisów, które zapewniają prawidłowe warunki nauki i odpoczynku.

W skontrolowanych szkołach nie stwierdzono nadmiernego zagęszczenia w salach lekcyjnych. Powodem tego pozytywnego zjawiska jest zmniejszająca się liczba uczniów w szkołach oraz coraz lepsza baza lokalowa.

W związku z sukcesywną termomodernizacją budynków przedszkolnych i szkolnych związaną zazwyczaj z wymianą stolarki okiennej, modernizacją centralnego ogrzewania, a tym samym podniesieniem standardu placówek - mikroklimat sal dydaktycznych uległ znacznej poprawie. Klasy lekcyjne, a także inne pomieszczenia były prawidłowo wentylowane, utrzymywana była właściwa temperatura powietrza. Jak wykazywały protokoły z corocznych kontroli skuteczności działania przewodów wentylacyjnych kominowych i dymowych, w przeprowadzonych placówkach nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ponadto w roku sprawozdawczym dokonano analizy dostosowania mebli do wzrostu dzieci. Badaniem objętych zostało 1717 dzieci w 105 oddziałach szkół podstawowych i przedszkoli. Nieprawidłowości w tym zakresie nie stwierdzono. Należy podkreślić, że każdego roku systematycznie wzrasta liczba placówek, które zapewniają dzieciom i uczniom właściwe, higieniczne warunki nauki. Rośnie też liczba placówek, w których meble spełniają normy ergonomii a sprzęt sportowy posiada stosowne certyfikaty.

4.5 Ocena tworzenia warunków na pozostawianie podręczników szkolnych

Zgodnie z polskim prawem od 1 września 2009r., szkoły zapewniają uczniom możliwość pozostawienia podręczników i przyborów szkolnych na terenie placówki edukacyjnej. W roku sprawozdawczym skontrolowano wszystkie placówki na terenie Częstochowy w zakresie dotyczącym zapewnienia uczniom miejsca na pozostawienie w szkole części podręczników i przyborów szkolnych. Szkoły zapewniają uczniom warunki na pozostawianie podręczników szkolnych. Bezpośredni wpływ na właściwą organizację pracy dzieci oraz wykorzystanie sprzętów będących na wyposażeniu klasy ma nauczyciel, dyrektor szkoły, jak również sami rodzice uczniów.

4.6 Akcja ważenie tornistrów

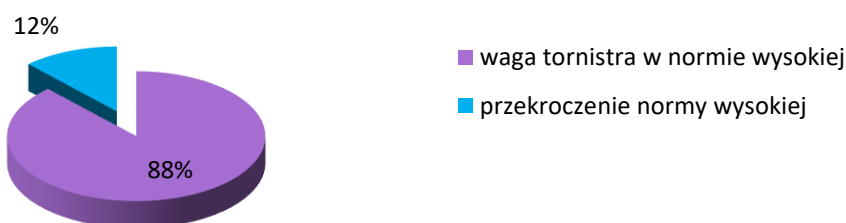

Realizując wytyczne Głównego Inspektoratu Sanitarnego pracownicy Inspekcji przeprowadzili akcję ważenia plecaków w wytypowanych szkołach podstawowych na terenie miasta Częstochowy. Placówki, w których prowadzono badania zapewniają miejsce na pozostawienie przyborów i podręczników w szkole. Badaniem objęto wszystkich uczniów w wybranych losowo klasach od I do VIII. Ogółem zważono 1198 uczniów i ich tornistry w 4 szkołach podstawowych na terenie m. Częstochowy. Do analizy uzyskanych wyników przyjęto Stanowisko Głównego Inspektora Sanitarnego, że waga tornistra powinna wynosić do 10 % (norma niska) lub do 15% wagi ucznia (norma wysoka).

Wykres 4.3. Wyniki badań w przypadku, gdy waga tornistra nie powinna przekraczać 10% wagi ucznia

Wykres 4.4. Wyniki badań w przypadku, gdy waga tornistra nie powinna przekraczać 15% wagi ucznia.

Z badań wynika, że w miejskich szkołach 12% uczniów posiadało plecak cięższy niż zakłada wysoka 15% norma, a u 39% uczniów ich tornister przekraczał normę niską (10%). W trakcie pomiarów stwierdzono, że nadmierna waga tornistrów często wynika nie tylko z przynoszenia zbędnych w danym dniu podręczników, ale jest również efektem wkładania rzeczy niepotrzebnych (słowników, książek z biblioteki, kolorowych czasopism, napojów w szklanych butelkach a także zabawek). Dodatkowe obciążenie ucznia, zwłaszcza w klasach młodszych, stanowią często plecaki z metalowym stelażem. Badania ciężkości tornistrów będą kontynuowane w następnym roku.

4.7 Prowadzenie dożywiania w placówkach szkolnych.

W roku sprawozdawczym na 85 kontrolowanych szkół, 82 prowadziły dożywianie wydając obiady dla 7875 uczniów (w tym 3 szkoły prowadziły II-gie śniadanie dla 100 uczniów). Z posiłków sponsorowanych korzystało ogółem 964 uczniów.

Dane liczbowe dotyczące dożywiania dzieci w szkołach w latach 2014-2018 zostały przedstawione poniżej w tabeli.

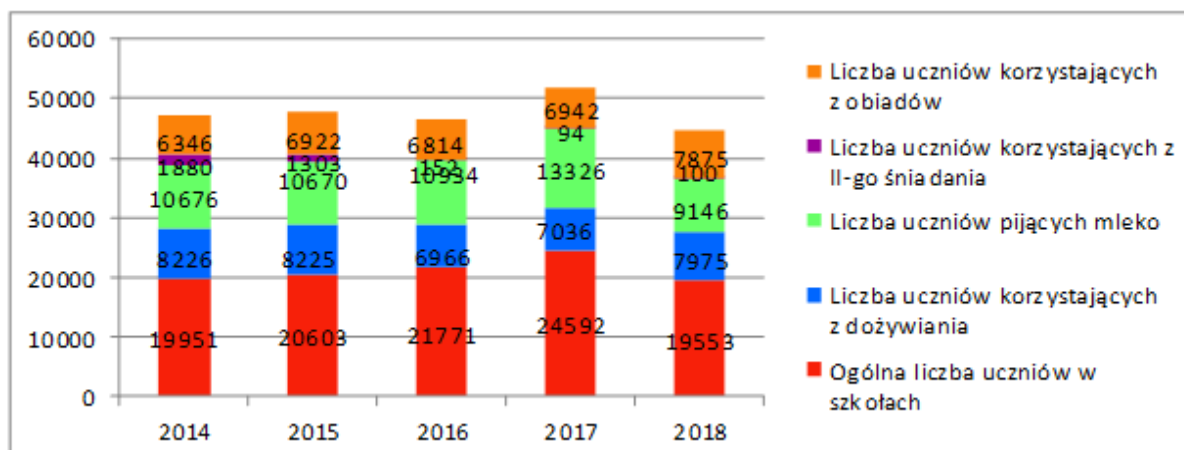
Tabela 4.1 Dożywianie dzieci w szkołach w latach 2014 – 2018

Lp.	Rok	Ogólna liczba szkół	Liczba szkół prowadzących dożywianie	%	Szkoły prowadzące II-gie śniadania	Szkoły prowadzące obiady	Liczba uczniów pijących mleko	Liczba uczniów w szkołach	Dożywianie Sponsorowane	Liczba uczniów korzystających z dożywiania		Ogółem liczba uczniów korzystających z dożywiania	%
										II-gie śniadania	obiady		
1.	2014	81	79	97	64	79	10676	19951	1635	1880	6346	8226	41
2.	2015	81	76	94	47	76	10670	20603	1528	1303	6922	8225	40
3.	2016	81	81	100	2	81	10934	21771	1125	152	6814	6966	32
4.	2017	94	73	78	2	75	13326	24592	733	94	6942	7036	29
5.	2018	85	82	96	3	82	9146	19553	964	100	7875	7975	41

Znacząco wzrosła liczba uczniów korzystających z dożywiania w formie obiadów w szkole. W związku z przeprowadzoną od 1.09.2017r. reformą oświatową, zmieniła się struktura szkół, część placówek została włączona do innych szkół, inne przekształcone w nowe jednostki, co znacząco zmieniło obraz w danych statystycznych.

Pomimo tych zmian zauważa się, że w opisywanym okresie liczba dzieci korzystających z dożywiania w stosunku do roku 2016 znacząco wzrosła. W wyniku prowadzonej analizy zebranych danych odnotowano nieznaczny spadek liczby uczniów korzystających z dożywiania sponsorowanego, co przedstawia poniższy wykres.

Wykres 4.5 Dożywianie dzieci w szkołach w latach 2014 – 2018

4.8 Ocena stanu higieny osobistej dzieci i młodzieży

W stosunku do roku ubiegłego stan opieki medycznej w placówkach oświatowych utrzymywał się na tym samym poziomie. Opieka pielęgniarska zapewniona była we wszystkich placówkach szkolnych i prowadzona według ustalonego harmonogramu pracy. Żadna placówka nie zapewniała opieki stomatologicznej.

4.9. Nadzór nad placówkami organizującymi wypoczynek zimowy i letni dla dzieci i młodzieży.

W 2018r. podczas zimowego i letniego wypoczynku skontrolowano wszystkie placówki, które zorganizowały turnusy dla dzieci i młodzieży wypoczywającej w mieście. Wszyscy organizatorzy zapewнили uczestnikom wypoczynku odpowiednie warunki do utrzymania higieny osobistej oraz opiekę pielęgniarską. Obiekty te funkcjonowały bez zastrzeżeń, posiadały pomieszczenia i wyposażenie dostosowane do zakresu prowadzonej działalności.

Wśród uczestników wypoczynku nie odnotowano przypadków zachorowań na choroby zakaźne, wypadków czy urazów. Nie zgłaszano również skarg na organizatorów wypoczynku. Podsumowując, stan przygotowania i funkcjonowania placówek wypoczynku dzieci i młodzieży przebiegał prawidłowo.

ROZDZIAŁ V

OCENA STANU SANITARNEGO ZAKŁADÓW PRACY

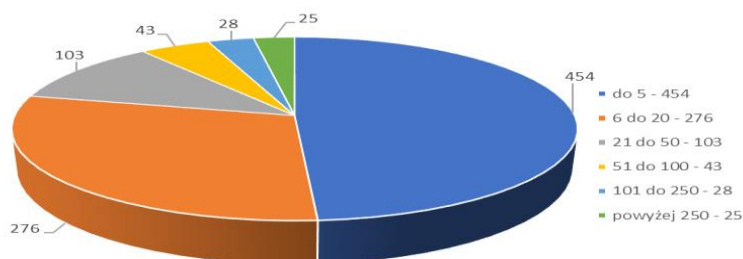
W roku 2018 pod nadzorem Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Częstochowie znajdowało się 929 zakładów pracy zlokalizowanych na terenie miasta Częstochowy. Zakłady te zatrudniały łącznie 28 988 osób.

Największą liczbę zatrudnionych odnotowano w następujących branżach (wg. PKD):

- PKD 29 - produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep, z wyłączeniem motocykli (głównie produkcja akcesoriów dla przemysłu samochodowego, np.: poduszki powietrzne, linki hamulcowe, pasy bezpieczeństwa) – 5664 osób zatrudnionych w 10 zakładach,
- PKD 23 - produkcja wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych – 2006 osób zatrudnionych w 33 zakładach,
- PKD 13 - produkcja wyrobów tekstylnych - 1854 osób zatrudnionych w 38 zakładach
- PKD 22 - produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych – 1755 osób zatrudnionych w 54 zakładach,
- PKD 24 - produkcja metali – 1770 osób zatrudnionych w 16 zakładach,
- PKD 25 - produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyłączeniem maszyn i urządzeń – 1683 osób zatrudnionych w 115 zakładach,
- PKD 35 - wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych - 893 osoby zatrudnione w 12 zakładach.

Strukturę zakładów pracy wg liczby zatrudnionych pracowników zgodnie z rozporządzeniem Komisji (WE) nr 800/2008 z dnia 6 sierpnia 2008 r. wprowadzającym podział na mikro, małe, średnie i duże przedsiębiorstwa przedstawiono na wykresie na rys. 5.1.

Wykres 5.1. Struktura zakładów pracy wg liczby zatrudnionych pracowników w 2018 r.

W 2018 r. w ramach sprawowanego nadzoru szczególną uwagę zwracano na:

- przestrzeganie przez osoby stosujące w swojej działalności oraz osoby wprowadzające do obrotu substancje lub preparaty chemiczne na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przepisów wynikających z ustawy z dnia 25 lutego 2011 r. o substancjach chemicznych i ich mieszaninach,

- przestrzeganie przepisów ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii przez podmioty wprowadzające do obrotu prekursorsy narkotyków kategorii 2 i 3,
- czynniki rakotwórcze i realizację przez pracodawców obowiązków wynikających z rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 24 lipca 2012 r. w sprawie substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy,
- warunki pracy pracowników narażonych na działanie szkodliwych czynników biologicznych,
- ocenę przygotowania pracodawców pod kątem przestrzegania przepisów i zasad bhp podczas usuwania bądź zabezpieczania wyrobów zawierających azbest,
- warunki pracy i ocenę narażenia zawodowego pracowników zatrudnionych w zakładach sektora gospodarki ściekami i odpadami,
- przestrzeganie przepisów w związku z wprowadzaniem do obrotu paliw ciekłych.

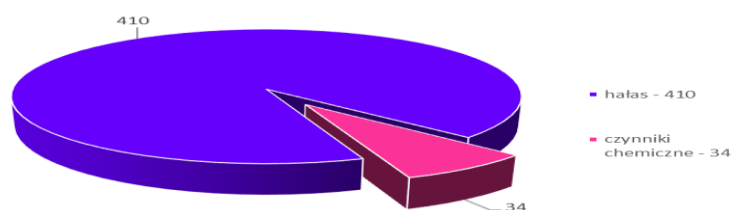
5.1. Ocena warunków środowiska pracy.

W 2018 r. skontrolowano łącznie 251 zakładów, przeprowadzając ogółem 310 kontroli planowych i ponadplanowych. W celu poprawy warunków higieniczno – sanitarnych wydano 76 decyzji administracyjnych. W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami wydano 54 decyzje płańnicze. Z kolei niewykonanie zaleceń zawartych w decyzjach w określonym terminie skutkowało wydaniem 4 upomnień. Za zaniedbania i nieprawidłowości oraz nieprzestrzeganie obowiązujących przepisów prawa nałożono 2 mandaty karne na łączną kwotę 300,00 zł. W związku ze zgłoszonymi do tutejszej Stacji interwencjami z terenu miasta Częstochowy przeprowadzono 16 kontroli z czego 5 było zasadnych. Dla porównania z rokiem ubiegłym przeprowadzono 375 kontroli tj. o 18% mniej do roku 2017, natomiast liczba wydanych decyzji administracyjnych zwiększyła się o 58%.

W skontrolowanych obiektach stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1) przekroczenia najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia stwierdzono w 15 zakładach pracy, w których 434 pracowników ekspozowanych było na jeden lub kilka czynników szkodliwych dla zdrowia w stężeniach lub natężeniach przekraczających dopuszczalne normatywy higieniczne (410 osób pracowało w warunkach przekroczenia najwyższych natężeń hałasu, 34 osoby pracowały w warunkach przekroczenia najwyższych dopuszczalnych stężeń czynników chemicznych). Liczbę osób pracujących w warunkach przekroczenia NDS i NDN czynników szkodliwych dla zdrowia w zakładach w 2018 r. przedstawiono na wykresie na rys. 5.2.

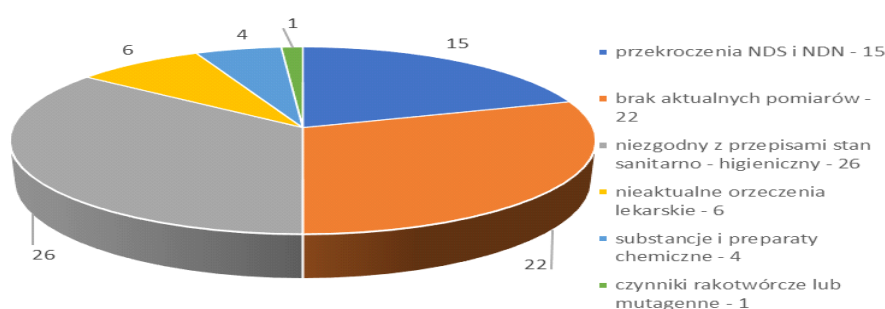
Wykres 5.2. Liczba osób pracujących w warunkach przekroczenia NDS i NDN

- 2) brak aktualnych pomiarów, rejestrów oraz zapoznania z czynnikami szkodliwymi dla zdrowia stwierdzono w 22 zakładach pracy,
- 3) nieprawidłowy stan sanitarno - higieniczny pomieszczeń stwierdzono w 26 zakładach
- 4) nieaktualne orzeczenia lekarskie stwierdzające brak przeciwwskazań pracowników stwierdzono w 6 zakładach pracy,
- 5) nieprzestrzeganie przepisów prawnych dotyczących:
  - a) substancji i preparatów chemicznych stwierdzono w 4 zakładach pracy w zakresie:
    - braku kart charakterystyk na stosowane w produkcji substancje i mieszaniny niebezpieczne, bądź posiadanie nieprawidłowych kart charakterystyki,
    - braku dokumentów potwierdzających zapoznanie pracowników z informacjami dotyczącymi właściwości fizycznych i chemicznych stosowanych preparatów niebezpiecznych,
    - braku udostępnienia stanowiskowych instrukcji bhp zawierających informacje z kart charakterystyki dot. magazynowania niebezpiecznych chemikaliów,
    - braku aktualnych spisów stosowanych niebezpiecznych substancji i mieszanin chemicznych,
    - niezgodne z obowiązującymi przepisami oznakowanie produktów,
  - b) czynników rakotwórczych lub mutagennych stwierdzono w 1 zakładzie pracy, które dotyczyły m. in.:
    - braku rejestru prac, których wykonywanie powoduje konieczność pozostawiania w kontakcie z procesami technologicznymi o działaniu rakotwórczym lub mutagennym,
    - braku właściwego oznakowania stanowiska pracy i występowania na nim czynnika rakotwórczego,
    - braku aktualnego rejestru pracowników w narażeniu na czynniki rakotwórcze lub mutagenne.

Na rysunku 5.3 przedstawiono wykres zawierający dane dotyczące liczby zakładów pracy, w których stwierdzono w/w nieprawidłowości za 2018 r.

Wykres 5.3. Zakłady pracy, w których stwierdzono nieprawidłowości w roku 2018 r.

W roku sprawozdawczym szczególnym nadzorem sanitarnym objęto zakłady sektora gospodarki ściekami i odpadami. Przeprowadzone kontrole miały na celu eliminację nieprawidłowości oraz podniesienie świadomości pracodawców i pracowników w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy. Pozwoliły one jednocześnie na dokonanie oceny stanu sanitarnego w wyznaczonych zakładach i potencjalnego narażenia pracowników na określony

czynnik szkodliwy dla zdrowia. W skontrolowanych 4 zakładach sektora gospodarki ściekami i odpadami zatrudniających 199 osób stwierdzono w 1 zakładzie nieprawidłowy stan sanitarno-higieniczny, na który została wydana decyzja terminowa.

5.2. Nadzór nad wprowadzaniem i stosowaniem prekursorów narkotyków. Dopalacze.

Realizując zapisy art. 12 Konwencji Narodów Zjednoczonych o zwalczaniu nielegalnego obrotu środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi, przez właściwe instytucje oraz art. 32 rozporządzenia Rady (WE) Nr 111/2005 z dnia 22 grudnia 2004 r., określającego zasady nadzorowania handlu prekursorami narkotyków pomiędzy Wspólnotą, a państwami trzecimi, pracownicy Powiatowej Stacji zbierali informacje dotyczące legalnego handlu prekursorami narkotyków kategorii 2 i 3. Formularze INCB z danymi zostały przekazane do WSSE w Katowicach. W 2018 r. pod nadzorem Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej znajdowało się ogółem 7 obiektów wprowadzających prekursory kategorii 3, 1 obiekt - prekursory kategorii 2, 17 podmiotów, w których stosowane były prekursory kategorii 3 i 4 podmioty stosujące prekursory kategorii 2.

5.3. Działania edukacyjne w zakresie ochrony pracy.

Podobnie jak w latach ubiegłych pracownicy Sekcji Higieny Pracy w ramach działań edukacyjnych informowali pracodawców i pracowników o szkodliwości wielu czynników występujących na stanowiskach pracy oraz o konieczności wprowadzania właściwych rozwiązań organizacyjnych, technicznych i zabezpieczeń osobistych pracowników w celu zminimalizowania narażenia. Prowadzono instruktaże, zapoznawano pracodawców z przepisami nowych aktów prawnych. Informowano o zwiększonej zachorowalności na WZW typu A oraz o profilaktyce zostawiając min. materiały edukacyjne oraz o szczepieniach ochronnych wskazanych do wykonania pracownikom zatrudnionym na określonych stanowiskach w oparciu o rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 3 stycznia 2012r. w sprawie wykazu rodzajów czynności zawodowych oraz zalecanych szczepień ochronnych wymaganych u pracowników, funkcjonariuszy, żołnierzy lub podwładnych podejmujących pracę, zatrudnionych lub wyznaczonych do wykonywania tych czynności (Dz. U. z 2012r. poz. 40).

5.4. Nadzór nad bezpieczeństwem usuwania wyrobów zawierających azbest.

W roku sprawozdawczym przeprowadzono 5 kontroli doraźnych w zakresie „Oceny realizacji wymagań dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest”. Kontrole te miały na celu sprawdzenie poprawności prowadzenia przez firmy zajmujące się usuwaniem w/w wyrobów na terenie miasta, dokumentacji dotyczącej narażenia pracowników na działanie czynników rakotwórczych. Podczas prowadzonych czynności kontrolnych nie stwierdzono nieprawidłowości. W roku sprawozdawczym nie stwierdzono wystąpienia przypadku choroby zawodowej ze względu na narażenie pracowników na azbest.

5.5. Choroby zawodowe.

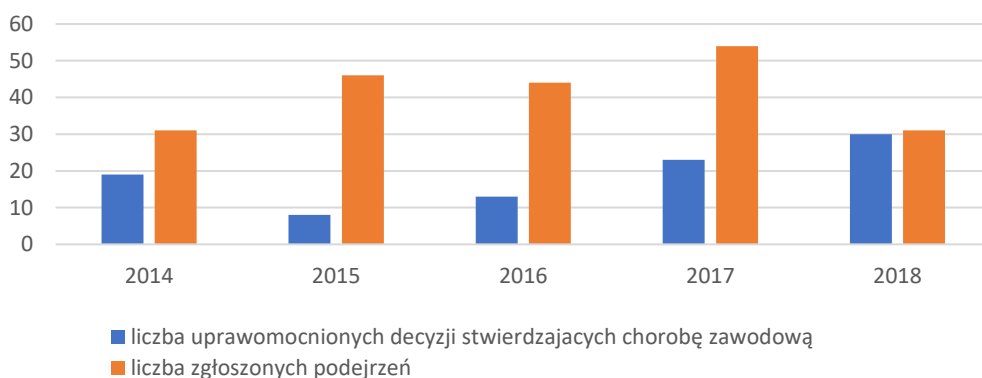
W 2018 r. do Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Częstochowie wpłynęło 31 podejrzeń chorób zawodowych (dla porównania w roku 2017 było 54 zgłoszeń). W wyniku przeprowadzonych postępowań wyjaśniających stwierdzono 30 przypadków chorób zawodowych (uprawomocnione decyzje stwierdzające chorobę zawodową), wystawiono 31 kart stwierdzenia choroby zawodowej, uprawomocniły się 32 decyzje o braku podstaw do stwierdzenia choroby zawodowej. Wystawiono także 5 innych decyzji dotyczących spraw chorób zawodowych (decyzje umarzające).

W roku 2018 stwierdzono następujące choroby zawodowe - według jednostek chorobowych (numerów pozycji) zawartych w wykazie chorób zawodowych będących załącznikiem do Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 czerwca 2009 r. w sprawie chorób zawodowych (Dz. U. z 2013 r., poz. 1367):

- poz. 3 – Pylice płuc: 3 przypadki (własna działalność gospodarcza w zakładzie instalacji Wod.-Kan., CO, Gaz – 1 przypadek, sztygar oddziałowy pod ziemią – 1 przypadek, sztygar górniczy zmianowy pod ziemią – 1 przypadek),
- poz. 15 – Przewlekłe choroby narządu głosu spowodowane nadmiernym wysiłkiem głosowym, trwającym co najmniej 15 lat: 1 przypadek (nauczyciel akademicki – decyzja wydana w 2017 roku – uprawomocniona w 2018 r.),
- poz. 17 – Nowotwory złośliwe powstałe w następstwie działania czynników występujących w środowisku pracy, uznanych za rakotwórcze u ludzi: 1 przypadek (wykuvacz żużla, murarz pieców i urządzeń przemysłowych),
- poz. 19 – Przewlekłe choroby układu ruchu wywołane sposobem wykonywania pracy: 6 przypadków (fryzjerka – 1 przypadek, pracownik produkcji – 5 przypadków),
- poz. 20 – Przewlekłe choroby obwodowego układu nerwowego wywołane sposobem wykonywania pracy: 20 przypadków (operator produkcji – 1 przypadek, monter – 1 przypadek, kucharz – 1 przypadek, lekarz stomatolog – 1 przypadek, pracownik produkcji – 16 przypadków).

Stwierdzone choroby zawodowe występujące w latach 2013-2018 wraz z liczbą zgłoszeń podejrzeń chorób zawodowych przedstawiono na wykresie na rys. 5.4.

Wykres 5.4. Choroby zawodowe w latach 2014-2018

ROZDZIAŁ VI

ZAPOBIEGAWCZY NADZÓR SANITARNY

Do zadań Państwowej Inspekcji Sanitarnej w dziedzinie zapobiegawczego nadzoru sanitarnego w roku sprawozdawczym należały wszelkie działania profilaktyczne zmierzające do ochrony zdrowia ludzi przebywających w obszarze i sąsiedztwie planowanych i zrealizowanych inwestycji.

W wyniku analizy zagrożeń i narażenia ludzi na szkodliwości i uciążliwości środowiskowe wprowadzano w ramach dokonywanych uzgodnień zastrzeżenia i nakazy stosowania rozwiązań technicznych, technologicznych i projektowych ograniczających negatywne oddziaływania przedsięwzięć na zdrowie ludzi i środowisko. Działania te były realizowane na poszczególnych etapach opiniowania bądź uzgadniania różnorodnych dokumentacji. Opracowywano opinie sanitarne o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, uzgadniano projekty budowlane oraz dokumentacje zmian sposobu użytkowania obiektów.

Zgodnie z wymogami ustawy z dnia 3 października 2008r. o udostępnieniu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko wydawano opinie o potrzebie przeprowadzenia oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko i zakresie wymaganego raportu, a także opiniowano środowiskowe uwarunkowania realizacji planowanych przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko. Uzgadniano zakres i stopień szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko dla tworzonych projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obszarów miasta Częstochowy i opiniowano projekty miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

W 2018 r. przeprowadzono 67 kontroli (wizytacji) oraz wydano 118 decyzji płatniczych. Ilość wydanych opinii, dokonanych uzgodnień, itp. wyniosła 128.

Kontrole zrealizowanych obiektów budowlanych i ocena zgodności ich realizacji z projektem budowlanym były końcowym etapem postępowania inwestycyjnego umożliwiającym inwestorowi uzyskanie pozwolenia na użytkowanie w trybie wynikającym z art. 56 ustawy - Prawo budowlane. Projektantom i inwestorom udzielano konsultacji i porad fachowych związanych z projektowaniem i realizacją różnorodnych obiektów, szczególnie o skomplikowanej technologii. We wszystkich sprawach przeprowadzono postępowania wyjaśniające. Dokonując różnorodnych uzgodnień w zakresie wymagań higienicznych i zdrowotnych zwracano szczególną uwagę na zabezpieczenie ludzi przebywających na terenach chronionych przed uciążliwością związaną z hałasem, wpływem zanieczyszczeń emitowanych do atmosfery, a także zapewnienie właściwego zagospodarowania odpadów oraz gospodarki wodno – ściekowej.

W sprawach trudnych tematycznie przeprowadzano konsultacje z pracownikami merytorycznymi wydziałów: Administracji Architektoniczno - Budowlanej oraz Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Leśnictwa Urzędu Miasta Częstochowy, Miejską Pracownią Urbanistyczno-Planistyczną, a także z Powiatowym Inspektorem Nadzoru Budowlanego dla miasta Częstochowy. Uczestniczono w cyklu warsztatów zorganizowanych przez

Ministerstwo Środowiska w ramach projektu pn. „Opracowanie planów adaptacji do zmian klimatu w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców”.

Tabela 6.1 Uzgodnienia i opinie sanitarne wydane w 2018 r.

Rodzaj dokonanego uzgodnienia lub wydanej opinii	Ogółem	W tym pozytywne
Opinie o warunkach zabudowy terenu wydawane w trybie art. 60 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym	3	3
Opinie o konieczności lub jej braku przeprowadzenia oceny oddziaływania na środowisko przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko oraz o zakresie raportu	43	10
Opinie o środowiskowych uwarunkowaniach realizacji planowanych przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko	5	5
Uzgodnienia projektów budowlanych oraz dokumentacji zmiany sposobu użytkowania obiektów budowlanych	53	53
Uzgodnienie zakresu i stopnia szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko dla miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego	2	-
Opinie o projektach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego wydawane w trybie ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko	1	1
Opinie o projektach zmian studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy	1	1
Uzgodnienia odstąpienia od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego	1	1
Uczestniczenie w dopuszczeniu do użytkowania obiektu budowlanego w trybie art. 56 ustawy Prawo budowlane	65	65
Wyrażenie zgody na użytkowanie obiektu w formie opinii sanitarnej, zaświadczenia	-	-
Kontrole w trakcie realizacji inwestycji	-	-
Inne, w tym korespondencja ogólna	19	-
Decyzje płatnicze	118	-

*Tabela 6.2. Uzgodnienia i opinie sanitarne dla terenu miasta Częstochowy
wydane w latach 2013 – 2018r.*

Rodzaj uzgodnienia lub opinii	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Opinie o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu	19	20	6	6	2	3
Opinie o potrzebie przeprowadzenia oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko i zakresie raportu	40	34	38	47	31	43
Opinie o środowiskowych uwarunkowaniach realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko	8	5	3	10	9	5
Uzgodnienia projektów budowlanych oraz zmiany sposobu użytkowania obiektów	58	48	40	36	49	53
Opinie o projektach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego	5	5	7	7	2	1
Uczestnictwo w dopuszczeniu do użytkowania obiektu budowlanego w trybie art. 56 ustawy - Prawo budowlane	74	55	67	113	129	65
Wyrażenie zgody na użytkowanie obiektu w formie opinii sanitarnej	14	21	15	9	2	0

Analizując przedstawione dane można zauważyć, że w roku 2018 w odniesieniu do lat 2013-2017 odnotowano stabilizację na niskim poziomie w zakresie rozpatrzonych spraw dotyczących wydanych opinii o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, co może być związane z rosnącą powierzchnią terenu miasta Częstochowy sukcesywnie obejmowaną nowymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. Ilość uzgadnianych dokumentacji projektowych uległa stabilizacji podobnie jak liczba wydawanych opinii o środowiskowych uwarunkowaniach realizacji przedsięwzięć kwalifikowanych do mogących znacząco oddziaływać na środowisko. Odnotowano spadek ilości wydanych opinii dla obiektów przekazywanych do użytkowania w trybie art. 56 ustawy - Prawo budowlane ale jednocześnie zakończono realizację wielu nowych obiektów o relatywnie dużej powierzchni zabudowy i kubaturze. Wzrosła ilość obiektów częściowo przekazywanych do użytkowania, co może wynikać z zainteresowania inwestorów uzyskaniem pozwoleń na użytkowanie i szybkim rozpoczęciem działalności usługowej bądź produkcyjnej. Czynnikiem sprawczym działania inwestorów w omawianym zakresie jest potrzeba uporządkowania stanu prawnego użytkowania obiektów budowlanych z wymaganym prawem pozwoleniem. Pozostałe wskaźniki ilościowe zawarte w w/w tabeli podlegają ograniczonej zmienności i utrzymują się na poziomie średniej z lat objętych analizą.

W okresie sprawozdawczym uzgadniano przede wszystkim dokumentacje projektowe dotyczące zakładów fryzjersko – kosmetycznych i odnowy biologicznej, tatuażu, sklepów

w tym sklepów ogólnospożywczych, obiektów małej gastronomii i barów szybkiej obsługi, gabinetów lekarskich, itp., ale często były to dokumentacje dotyczące zmiany sposobu użytkowania, modernizacji lub adaptacji lokali i obiektów istniejących lub oddanych do użytkowania w stanie developerskim, do ich późniejszego zagospodarowania przez najemców.

W minionym roku wydano 1 opinię o projekcie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru o powierzchni ok. 447ha położonego w dzielnicach Wyczerpy – Aniołów i Północ w rejonie Alei Wojska Polskiego oraz ulicy Meliorantów i ul. Połanieckiej. Zaopiniowano również projekt zmiany „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Częstochowy”, a także rozpatrzono 2 wnioski dotyczącego uzgodnienia zakresu i stopnia szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko dla projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Ilość w/w opinii wynika wprost z podejmowanych przez Radę Miasta Częstochowy uchwał w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla wyznaczonych obszarów na terenie miasta.

Przedsięwzięciem ważnym dla mieszkańców i turystów przybywających do miasta Częstochowy przekazanych do użytkowania w 2018r. przy udziale pracowników PSSE były obiekty zrealizowane w ramach Rewitalizacji Parku Lisiniec – I etap - Budowa Strefy Wypoczynku „Adriatyk”.

Symptomem postępującego rozwoju miasta Częstochowy są liczne obiekty produkcyjno-usługowe realizowane na terenach specjalnych stref ekonomicznych wydzielonych w obrębie miasta.

Znaczącymi inwestycjami przekazanymi do użytkowania przy udziale pracowników Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Częstochowie były:

- Rozbudowa Szpitalnego Oddziału Ratunkowego w Miejskim Szpitalu Zespolonym przy ul. Mirowskiej,
- Budynek usługowo – magazynowy przy ul. Pułaskiego,
- Hala magazynowa artykułów papierniczych wraz z budynkiem socjalno- biurowym przy ul. Korfantego,
- Budynek biurowo – usługowy wraz z hotelem dla Centrum Aktywności Obywatelskiej dzielnic Centrum i Stare Miasto przy ul. Krakowskiej,
- Budynek biurowo-produkcyjny X-KOM Sp. z o.o. przy ul. Bojemskiego,
- Hala magazynowo – usługowa firmy Art. Park Nieruchomości Sp. z o.o. przy ul. Bojemskiego,
- Budowa Strefy Wypoczynku Adriatyk w Częstochowie – Park Lisiniec,
- Budynek produkcyjny obróbki skrawaniem metalu z częścią socjalno – biurową ZPU „AUTOMEX” przy ul. Wilgowej,
- Poradnia Zdrowia Psychicznego – Jurajskie Centrum Leczenia Uzależnień i Usług Społecznych przy ul. 1-go Maja,
- Hala produkcyjno- magazynowa z częścią biurowo – socjalną ENCKEL Sp. z o.o. przy ul. Strefowej,
- Rozbudowa i przebudowa budynku Miejskiego Przedszkola nr 44 przy ul. Gilowej,
- Przebudowa piętra budynku produkcyjnego AJINOMOTO JAWO Sp. z o.o. przy ul. Bór,

- Przedszkole Zgromadzenia Sióstr Opieki Społecznej p.w. Św. Antoniego przy ul. Czarnieckiego,
- Budynek wielofunkcyjny na terenie Miejskiego Stadionu Piłkarskiego „Raków” przy ul. Limanowskiego,
- Budynek usługowy z garażem podziemnym przy Al. NMP,
- Budynek usługowo – biurowy KOBEX Sp. z o.o. przy ul. Piastowskiej,
- Budynek Centrum Pomocy Rodzinie przy ul. Sułkowskiego,
- Przebudowa SDH „SEZAM” Spółem PSS „Jedność” przy ul. Jagiellońskiej,
- Przychodnia lekarska przy ul. Kordeckiego,
- Hala produkcyjno – magazynowa z zapleczem biurowo- socjalnym przy ul. Legionów,
- Budynek magazynowy z zapleczem socjalno-biurowym firmy AMP SOURCE Sp. z o.o. Sp. K. przy ul. Wielkopiecowej,
- Budynek przemysłowy z częścią socjalno – biurową firmy PMS4i Sp. z o.o. przy ul. Ekonomicznej,

W realizowanych obiektach budowlanych stosowane są coraz częściej nowoczesne rozwiązania techniczne i technologiczne, rośnie jakość wykonawstwa w zakresie robót budowlanych, instalacyjnych i wykończeniowych. Podnosi się standard oraz nowoczesność wyposażenia technicznego i technologicznego w realizowanych obiektach użyteczności publicznej, w tym obiektach służby zdrowia, handlowych, sportu i rekreacji, a także zakładach produkcyjnych, co powoduje sukcesywną poprawę stanu sanitarnego miasta Częstochowy.

ROZDZIAŁ VII

DZIAŁANOŚĆ OŚWIATOWO-ZDROWOTNA

W 2018 r. Powiatowa Stacja Sanitarno - Epidemiologiczna w Częstochowie wdrażała, koordynowała i nadzorowała przebieg ogólnopolskich interwencji programowych i nieprogramowych w zakresie profilaktyki zdrowotnej i promocji zdrowia

Na terenie miasta Częstochowy zrealizowanych zostało 10 interwencji programowych oraz 12 interwencji nieprogramowych. W ramach nadzoru nad prawidłową realizacją interwencji programowych w placówkach szkolno-wychowawczych przeprowadzono 58 wizytacji w 39 obiektach. Analogicznie w roku 2017 w szkołach i przedszkolach przeprowadzonych zostało 46 wizytacji w 31 placówkach.

7.1 Interwencje programowe:

1) Projekt wojewódzki „Klub zdrowego przedszkolaka”

W roku szkolnym 2017/2018 projektem wojewódzkim „Klub zdrowego przedszkolaka” objęto 38 przedszkola na terenie miasta Częstochowy. Celem programu była poprawa żywienia dzieci w przedszkolach, poprzez dostosowanie jadłospisów w tych placówkach do obowiązujących norm żywieniowych. W ramach programu edukowano kadre pedagogiczną oraz pracowników odpowiedzialnych za żywienie. Równolegle prowadzono akcję edukacyjną wśród dzieci i młodzieży, poprzez inicjowanie i współorganizowanie szkolnych działań prozdrowotnych. W programie udział wzięło 2617 dzieci i 144 nauczycieli. Ponadto projekt poszerzono o edukację w ramach szczepień ochronnych, wspomagając go bajką dla dzieci o „Przygodach dzielnego niedźwiadka Szczepana” przyjaciela wszystkich przedszkolaków, inaugurując tym akcję profilaktyczną ukierunkowaną na edukację najmłodszych w kierunku szczepień ochronnych.

2) Szkolny program profilaktyczny ph. „Trzymaj Formę !”

Celem programu była edukacja w zakresie trwałego kształtowania prozdrowotnych nawyków wśród młodzieży szkolnej oraz ich rodzin, poprzez promocję zasad aktywnego stylu życia i zbilansowanej diety, w oparciu o odpowiedzialność indywidualną i wolny wybór jednostki. W roku szkolnym 2017/2018 szkoły podstawowe i oddziały gimnazjalne realizowały XII edycję programu. Programem objęto uczniów z 65 szkół, klas V-VII szkół podstawowych oraz oddziałów gimnazjalnych.

W ramach realizacji programów ph. „Trzymaj Formę!” przeprowadzono VII edycję konkursu kulinarnego ph. „Zdrowie na talerzu”. Uczestnikami byli uczniowie szkół podstawowych. Zadaniem w etapie szkolnym było opracowanie przepisu na „zdrową przekąskę”. Do Powiatowej Stacji wpłynęło 21 prac konkursowych. Komisja konkursowa wybrała 10 najlepszych prac, dopuszczając dwuosobowe zespoły do powiatowego etapu konkursu. W dniu 10 kwietnia 2018 r. w Zespole Szkół Gastronomicznych odbył się VII finał konkursu, w którym wyłoniono laureatów. Zwycięzcy zostali uhonorowani dyplomami oraz nagrodami rzeczowymi.

Ze sprawozdań z realizacji programu przesłanych do PSSE w Częstochowie wynika, że program jest pozytywnie odbierany przez uczniów, nauczycieli i rodziców. Szkoły wyraziły chęć kontynuowania XIII edycji programu.

3) Profilaktyczny program przeciwdziałania uzależnieniu od alkoholu, tytoniu i innych środków psychoaktywnych „ARS – czyli jak dbać o miłość”

W roku szkolnym 2017/2018 szkoły ponadgimnazjalne realizowały VI edycję profilaktycznego programu przeciwdziałania uzależnieniu od alkoholu, tytoniu i innych środków psychoaktywnych „ARS – czyli jak dbać o miłość”. Na terenie Częstochowy program realizowany był przez 26 szkół, w tym 1582 uczniów.

Program został oceniony pozytywnie przez szkolnych koordynatorów programu, podkreślano fakt emisji filmu „Wieczne dziecko”, który zawsze wywoływał wśród młodzieży ożywioną dyskusję na temat uzależnień oraz skutków używania środków psychoaktywnych, szczególnie przez młodzież i kobiety w ciąży. Bardzo cenne okazały się materiały edukacyjne przekazane do realizacji programu, a także wspólne akcje profilaktyczne organizowane wraz z funkcjonariuszami Straży Miejskiej, podczas których młodzież mogła skorzystać z narkogogli i alkogogli.

4) Program edukacyjny „Wybierz życie – Pierwszy Krok”

Celem programu była edukacja dotycząca zmniejszenia występowania raka szyjki macicy i umieralności na tę chorobę. Adresatami programu byli uczniowie klas I szkół ponadgimnazjalnych, rodzice i opiekunowie oraz kadra pedagogiczna. W tegorocznej edycji udział wzięło 9 szkół ponadgimnazjalnych, w tym 188 uczniów oraz 9 nauczycieli. Według opinii koordynatorów szkolnych program powinien być kontynuowany corocznie. Uczniowie chętnie uczestniczyli w zajęciach tematycznych. Przekazywane młodzieży treści oraz materiały edukacyjne były bardzo przydatne w pogłębianiu wiedzy na temat zdrowia.

5) Ogólnopolski Program Ograniczania Zdrowotnych Następstw Palenia Tytoniu

Założenia Programu Ograniczania Zdrowotnych Następstw Palenia Tytoniu realizowano zgodnie z opracowanym harmonogram działań na rok 2018, w którym uwzględniono ramowe założenia akcji „Światowego Dnia Bez Tytoniu”, „Rzuć Palenie Razem z Nami” oraz programów realizowanych w placówkach oświatowych.

Prowadzono rozmowy indywidualne z partnerami oraz realizatorami działań edukacyjnych skierowanych do dzieci i młodzieży. Podczas spotkań z kadrami pedagogiczną, medyczną omawiano problematykę uzależnień oraz przekazywano pakiety materiałów, jako wsparcie do kaskadowych działań edukacyjnych w odniesieniu do uczestników wypoczynku zimowego i letniego ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży.

W ramach sprawowania bieżącego nadzoru w zakresie warunków i wymogów higieniczno – sanitarnych prowadzono systematyczne kontrole przestrzegania zakazu palenia tytoniu.

Ogółem przeprowadzono 3547 kontroli, w tym w jednostkach organizacyjnych systemu oświaty z uczelniami wyższymi – 724, w przedsiębiorstwach podmiotów leczniczych – 868, zakładach pracy – 509, jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej – 31, obiektach kultury i wypoczynku – 82, lokalach gastronomiczno - rozrywkowych – 306, obiektach służących obsłudze podróżnych – 167, pomieszczeniach obiektów sportowych – 60, innych

pomieszczeniach użytku publicznego – 800. Z analizy zgromadzonych danych wynika, że kontrole obiektów wykazały respektowanie przepisów ustawy o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych.

W ramach programu zorganizowano i przeprowadzono VI Przegląd Piosenki o Zdrowiu. Celem przeglądu jest rozpowszechnianie i popularyzowanie treści prozdrowotnych. Tematyka prezentowanych piosenek dotyczyła szeroko rozumianego zdrowia. Zadaniem uczestników było przekazanie w formie muzycznej informacji, w jaki sposób styl życia ma wpływ na zdrowie. Do konkursu zgłosiło się 10 zespołów przedszkolnych, ogółem 80 dzieci. Komisja Konkursowa po prezentacji piosenek wytypowała laureatów I, II i III miejsca.

Finał Przeglądu Piosenki odbył się w Miejskim Domu Kultury w Częstochowie, gdzie laureaci zaprezentowali swoje zdolności wokalne.

Udział przedszkoli w VI Przeglądzie Piosenki o Zdrowiu, występy artystyczne dzieci w wykonaniu autorskich utworów o tematyce prozdrowotnej są dowodem iż cel konkursu został osiągnięty.

Finał VI Przeglądu Piosenki o Zdrowiu uświetnił występ artystyczny rodziców Zespołu Szkolno-Przedszkolnego nr 5 w Częstochowie

6) Zapobieganie HIV/AIDS

Tegoroczne Obchody Światowego Dnia AIDS poprzedził VI Powiatowy Konkurs Wiedzy HIV/AIDS dla uczniów szkół podstawowych oraz Szkolny Konkurs Wiedzy dla uczniów szkoły średniej. Obie inicjatywy miały miejsce w Zespole Szkół Technicznych w Częstochowie. Do pisemnego testu przystąpiło 34 uczniów z 13 szkół podstawowych, natomiast w Szkolnym Konkursie Wiedzy udział wzięło 14 uczniów Zespołu Szkół Technicznych. Po obradach jury konkursowe przyznało I, II, III miejsce i 2 wyróżnienia w konkursie powiatowym oraz I, II i III miejsce w konkursie szkolnym. Obchody Światowego Dnia AIDS odbyły się w piątek 30 listopada. Podczas uroczystości, w której udział wzięli przedstawiciele Urzędu Miasta, Stowarzyszenia Monar oraz Straży Miejskiej wręczono nagrody zwycięzcom obu konkursów oraz zaprezentowano zgromadzonym występ artystyczny w wykonaniu młodzieży z Zespołu Szkół Technicznych w Częstochowie. Uroczystość zakończyła prelekcja oraz dyskusja z młodzieżą przeprowadzona przez Panią Renatę Lipnicką – kierownika Stowarzyszenia Monar w Częstochowie. Działania profilaktyczne w zakresie zakażeń HIV/AIDS prowadzone były systematycznie przez cały 2018 r. Wiele działań połączono z realizacją zadań z zakresu profilaktyki uzależnień (alkohol,

tytoń, narkotyki, dopalacze). Tematy te wzajemnie uzupełniały się i w efekcie dały pełniejszy obraz zagrożeń dla zdrowia, a wiedza przekazana została jednocześnie w kilku aspektach.

7) Profilaktyka zakażeń HBV i HCV pt. „Podstępne WZW”

Celem programu było upowszechnienie wśród młodzieży szkół ponadgimnazjalnych wiedzy na temat wirusowego zapalenia wątroby typu B i C. „Podstępne WZW” to program profilaktyki zakażeń HBV i HCV inicjowany przez Wojewódzką Stację Sanitarno-Epidemiologiczną w Katowicach oraz Fundację Gwiazda Nadziei. Kontynuacja programu edukacyjnego wynikała z faktu pojawiających się wciąż nowych przypadków zakażeń, wywołanych przez wirusy zapalenia wątroby typu B i C. Jednym ze sposobów przeciwdziałania tej sytuacji jest podnoszenie poziomu wiedzy i działania profilaktyczne, pozwalające na unikanie sytuacji narażenia na zakażenia, co może zapobiegać ich dalszemu rozprzestrzenianiu się. Realizację programu w roku szkolnym 2017/2018 podjęło 24 szkół ponadgimnazjalnych. W działaniach edukacyjnych uczestniczyło ogółem 4689 uczniów, rodziców oraz nauczycieli.

8) Profilaktyka chorób nowotworowych - program „Znamię! Znam je”

Celem programu było upowszechnienie wiedzy o czerniaku - nowotworze złośliwym skóry oraz odpowiedzialnych zachowań i prozdrowotnych postaw wśród młodzieży. Adresatami programu byli uczniowie szkół ponadgimnazjalnych. W roku szkolnym 2017/2018 realizację podjęło 24 szkół ponadgimnazjalnych, gdzie edukacją objęto ogółem 3986 uczniów oraz ich rodziców, nauczycieli i innych pracowników szkoły. Młodzież wysoko oceniła zaproponowaną formę upowszechniania wiedzy o nowotworze złośliwym skóry, a film instruktażowy przyczynił się do zapamiętania abecadła czerniaka oraz skłania do samokontroli znamion. Wszystkie szkoły wyraziły akces kontynuowania programu w roku szkolnym 2018/2019.

9) Program „Smak życia czyli debata o dopalaczach”

Celem programu jest zwiększenie wiedzy uczniów szkół gimnazjalnych na temat nowych narkotyków, tzw. „dopalaczy”, co przyczyni się do przeciwdziałania rozprzestrzenianiu się psychoaktywnych środków zastępczych w środowisku dzieci i młodzieży. W roku szkolnym 2017/2018 program realizowało 48 szkół. Ogółem edukacją objęto 5825 osób.

Działania edukacyjne w odniesieniu do młodzieży wzbogacono o zajęcia z wykorzystaniem arko i narko-gogli. Uczestnicy spotkań doświadczyli jak trudnym zadaniem jest poruszanie się w specjalnych goglach, dzielili się swoimi wrażeniami oraz odczuciami, których doznali podczas wykonywania zadań.

Podczas roku szkolnego prowadzono monitoring realizacji programu, którego celem było koordynowanie spójności celów i założeń programu oraz udzielenie wsparcia merytorycznego i metodycznego realizatorom w prowadzonym działaniu.

Z analizy sprawozdań od szkolnych koordynatorów wynika iż program jest odpowiednio przygotowany i dostosowany merytorycznie do potrzeb młodzieży gimnazjalnej. Realizatorzy poszerzyli program o treści uwzględniające nikotynę w tym e – papierosy oraz alkohol, gdyż środki te też są łatwo dostępne i młodzież nie ma problemów z ich zakupem.

Wszystkie placówki wyraziły akces udziału w kolejnej edycji programu.

10) Program „Bieg po zdrowie”.

W roku szkolnym 2017/2018 39 szkół podstawowych na terenie miasta i gminy Częstochowa przystąpiło do realizacji Programu antytytoniowej edukacji zdrowotnej „Bieg po zdrowie”. Celem programu było zapobieganie lub opóźnianie inicjacji tytoniowej wśród dzieci i młodzieży oraz pokazanie atrakcyjności życia wolnego od uzależnienia od tytoniu, a grupą docelową byli uczniowie kl. IV szkoły podstawowej, rodzice i opiekunowie. Program stawiał na aktywny udział uczniów, co sprzyjało identyfikowaniu się z omawianą tematyką i motywowało do tego, aby zdobytą wiedzę i umiejętności stosować w codziennym życiu. W programie uczestniczył 34 szkoły, a edukacją objęto 2640 osób. W wybranych placówkach przeprowadzano monitoring realizacji programu, którego celem było koordynowanie spójności celów i założeń programu oraz udzielenie wsparcia merytorycznego i metodycznego realizatorom w prowadzonym działaniu.

7.2 Interwencje nieprogramowe:

1) Światowy Dzień Zdrowia – 2018 r.

W ramach obchodów Światowego Dnia Zdrowia pracownicy PSSE w Częstochowie powiadomili placówki oświatowe na terenie miasta Częstochowy o tegorocznym hasle i temacie przewodnim Światowego Dnia Zdrowia 2018 „Zdrowie dla wszystkich”. Kadra pedagogiczna podjęła działania informacyjno – edukacyjne prowadząc zajęcia z młodzieżą z wykorzystaniem prezentacji multimedialnych przygotowanych przez młodzież w ramach szkolnych konkursów. Do obchodów przyłączyło się 18 placówek oświatowych. W akcji udział wzięło 3300 osób.

2) Światowy Dzień bez Tytoniu - 31 maja 2018 r.

W związku z obchodami Światowego Dnia bez Tytoniu do placówek oświatowych na terenie Częstochowy została rozesłana informacja Głównego Inspektora Sanitarnego dot. tematyki tegorocznych obchodów. Szkoły zostały zaproszone do podjęcia działań edukacyjnych, m. in. poprzez przeprowadzenie konkursów fotograficznych, konkursów wiedzy oraz happeningów i imprez plenerowych. Placówkom przekazano plakaty i ulotki o tematyce profilaktyki tytoniowej. Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny

w Częstochowie ogłosił VII Konkurs Fotograficzny ph. „Uzależnieniom – STOP”. Do konkursu przyjęto 37 prac, które spełniały wymogi formalne i merytoryczne zawarte w regulaminie. Spośród nadesłanych prac komisja konkursowa wyłoniła laureatów, którym wręczyła dyplomy oraz nagrody rzeczowe.

Na terenie miasta placówki oświatowe podjęły działania informacyjno – edukacyjne skierowane do dzieci, młodzieży oraz pracowników szkoły. Organizowano konkursy wiedzy, wystawy prac plastycznych, spartakiady. Ponadto młodzież uczestniczyła w warsztatach z wykorzystaniem alko i narkogogli a także smokolajzera za pomocą którego uczniowie wykonywali badania na zawartość tlenu węgla w wydychanym powietrzu. Do działań edukacyjnych przystąpiło 15 placówek oświatowych, w tym 1864 osoby.

3) Światowy Dzień Rzucania Palenia – listopad 2018r.

W placówkach oświatowych uczniowie zapoznali się z inicjatywą „Światowego Dnia Rzucania Palenia” przypadającego na dzień 15 listopada 2018 r. W salach lekcyjnych, jak i na korytarzach pojawiły się plakaty przygotowane przez uczniów, które zawierały informacje na temat szkodliwości palenia papierosów.

W ramach zajęć świetlicowych oraz godzin wychowawczych odbywały się rozmowy i zajęcia związane ze szkodliwością oraz skutkami palenia tytoniu. Organizowane były konkursy plastyczne (prace uczniów wyeksponowano na korytarzach szkół). W akcji Światowego Dnia Rzucania Palenia 2018 r. ogółem udział wzięło 1820 osób.

4) Akcja „Bezpieczne wakacje 2018”

W ramach tegorocznej akcji pn. „Bezpieczne wakacje” prowadzono działania informacyjno - edukacyjne w placówkach na terenie miasta, m. in. w bibliotekach miejskich, klubach spółdzielczych, ośrodkach wypoczynku letniego oraz obiektach rekreacyjnych. Zwracano szczególną uwagę na problemy zdrowotne wynikające z używania „dopalaczy”, zasady bezpiecznej kąpieli i aktywnego wypoczynku, zasady bezpiecznego opalania w ramach akcji „Brazowo, ale czy zdrowo?”, niebezpieczną roślinę zwaną Barszcz Sosnowskiego oraz na niebezpieczeństwo, jakie niosą kleszcze i jak się przed nimi chronić. Akcja adresowana była przede wszystkim do dzieci i młodzieży, miała na celu podnoszenie świadomości oraz stworzenie bezpiecznych warunków wypoczynku dzieci i młodzieży, zwłaszcza w zakresie bezpiecznych zachowań zdrowotnych. Przekazywane materiały edukacyjne zostały umieszczone w widocznych miejscach dla ogółu społeczeństwa. Edukacją objęto ogółem ok. 8300 osób.

5) Akcja „Bezpieczne ferie 2018”

W ramach tegorocznej akcji pn. „Bezpieczne ferie” prowadzono działania informacyjno - edukacyjne na terenie miasta oraz powiatu częstochowskiego. Informacje na temat bezpiecznych zachowań podczas zimowego wypoczynku dzieci i młodzieży umieszczono m.in. na stronie internetowej Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Częstochowie. Ponadto materiały na ten temat przesłano w formie elektronicznej do Urzędu Miasta w Częstochowie oraz gmin Powiatu Częstochowskiego. Prowadzone były również działania informacyjno – edukacyjne, spotkania i szkolenia dla kadry pedagogicznej ośrodków wypoczynku zimowego, Ośrodków Kultury i Sportu oraz Klubów Spółdzielczych

i Bibliotek Miejskich. Prowadzone były również prelekcje dla dzieci i młodzieży w ośrodkach, które organizowały ferie. W sumie edukacją objęto około 2 tysiące dzieci i młodzieży.

6) Wystawa grzybów 25 –26 września 2018 r. - „Bezpieczne grzybobranie”

W dniach 25-26 września w Powiatowej Stacji Sanitarno – Epidemiologicznej po raz XII zorganizowano wystawę grzybów pod hasłem „Bezpieczne grzybobranie”.

Wystawę odwiedziły grupy zorganizowane z przedszkoli, szkół podstawowych, rodzice z dziećmi, seniorzy oraz osoby dorosłe zbierające grzyby. Zwiedzający oglądali naturalne, zebrane w okolicznych lasach okazy grzybów, nie tylko tych jadalnych, lecz także tych, których zbierania należy się wystrzegać. Prezentowane grzyby zostały rozmieszczone ze względu na ich zewnętrzne podobieństwo, aby wszyscy zwiedzający mogli zobaczyć różnice i podobieństwa grzybów jadalnych od trujących, czy niejadalnych.

Odwiedzający wystawę wysłuchali porad grzyboznawcy dotyczących rozpoznawania grzybów oraz zasad bezpiecznego grzybobrania jak również otrzymali odpowiedzi na wszystkie pytania i wątpliwości. Wystawę uatrakcyjniła prezentacja multimedialna dotycząca poszczególnych gatunków grzybów i ich właściwości.

Ekspozycja cieszyła się bardzo dużym zainteresowaniem dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych. Ogółem wystawę odwiedziło ok. 900 osób, w tym 25 grup zorganizowanych. Imprezie towarzyszyły media regionu częstochowskiego, które w swoich audycjach przekazały najważniejsze zasady bezpiecznego grzybobrania.

7) Akcja Dopalacze – Wypalacze „Groźne narkotyki”

Celem kampanii było spopularyzowanie wiedzy nt. środków psychoaktywnych oraz zwrócenie uwagi na problemy zdrowotne wynikające z korzystania z „dopalaczy”, jako kluczowego zagrożenia dla zdrowia dzieci i młodzieży. Podjęto działania mające na celu dotarcie z informacją i edukacją do młodzieży oraz ich rodziców.

W ramach akcji do placówek oświatowych na terenie Częstochowy rozesłano w formie elektronicznej plakaty, ulotki oraz spoty edukacyjne dot. dopalaczy. Informacje znajdowały się również na stronie internetowej Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej. Ponadto pracownicy zorganizowali akcję informacyjno-edukacyjną wśród młodzieży wypoczywającej na koloniach i obozach, przekazali materiały edukacyjne do ośrodków wypoczynku letniego w miejscu zamieszkania (baseny, kluby spółdzielcze, biblioteki, stadniny koni, domy studenckie, ośrodki zdrowia) oraz przekazali informację do lokalnych mediów.

W ramach profilaktyki „dopalaczy” odbywały się zajęcia adresowane do młodzieży, wychowawców i nauczycieli. Prelegentami byli pracownicy Sekcji Oświaty Zdrowotnej, Częstochowskiej Straży Miejskiej. Atrakcją podczas spotkań były narkogogle i alkogogle gdzie podczas ćwiczeń młodzież doświadczyła jak trudnym zadaniem jest poruszanie się w specjalnych goglach. Pedagogom szkolnym przekazano materiały edukacyjne do wykorzystania w bieżącej pracy. Akcja miała na celu zwrócić uwagę na problem uzależnień lub innych zachowań niebezpiecznych i ryzykownych.

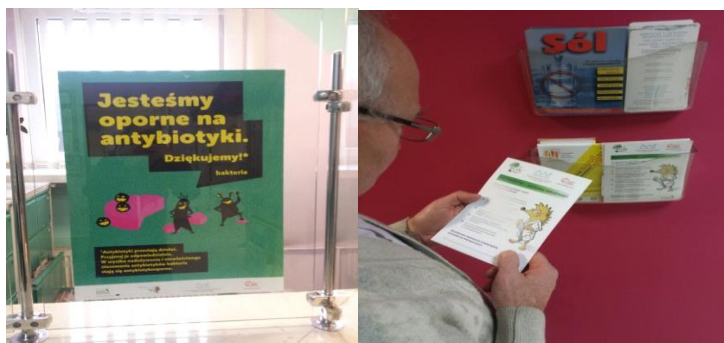
W środkach komunikacji miejskiej na ekranach reklamowych emitowany był spot edukacyjny ph. „STOP DOPALACZOM”. Ta forma przekazu miała na celu dotarcie do szerokiej grupy odbiorców.

8) Europejski Dzień Wiedzy o Antybiotykach – 18 listopada 2018 r.

W związku z obchodami Europejskiego Dnia Wiedzy o Antybiotykach Powiatowa Stacja Sanitarno- Epidemiologiczna w Częstochowie przeprowadziła dystrybucję materiałów informacyjno-edukacyjnych w Ośrodkach Zdrowia i placówkach oświatowych, zwracając szczególną uwagę na przestrzeganie podstawowych zasad higieny oraz racjonalne zażywanie antybiotyków.

Do tegorocznej akcji **Europejskiego Dnia Wiedzy o Antybiotykach** przyłączyło się również Częstochowskie Centrum Aktywności Seniora. Pracownicy poinformowali seniorów o zagrożeniach związanych z niewłaściwym stosowaniem antybiotyków - powszechne nadużywanie i nieodpowiedzialne stosowanie antybiotyków prowadzi do ograniczenia ich skuteczności w leczeniu chorób wywoływanych przez bakterie. Każdy senior otrzymał materiały edukacyjne w formie ulotek.

Akcji towarzyszyły media regionu częstochowskiego. Liczba uczestników akcji: 1405 osób.

Europejski Dzień Wiedzy o Antybiotykach

9) Akcja „Brązowo, ale czy zdrowo?”

W miesiącu czerwcu 2018 r. do placówek oświatowo - wychowawczych drogą elektroniczną została rozesłana informacja dotycząca rozpoczęcia sezonu wakacyjnego. Placówkom przesłano cele i założenia akcji „Brązowo, ale czy zdrowo?” wraz z materiałami informacyjnymi do wykorzystania podczas zajęć edukacyjnych oraz do umieszczenia na stronach internetowych. Ponadto podczas 3-miesięcznej akcji pracownicy sekcji Oświaty Zdrowotnej przeprowadzili działania edukacyjne w placówkach wypoczynku letniego dzieci i młodzieży, bibliotekach publicznych, kąpieliskach, basenach, solariach, świetlicach oraz przychodniach lekarskich. Działania te miały na celu kształtowanie postaw i zachowań zdrowotnych ludności, związanych m.in. z bezpieczeństwem korzystania z promieni słonecznych. Plakaty „Brązowo, ale czy zdrowo?” zostały przekazane do gabinetów kosmetycznych na terenie Częstochowy, gdzie znajdują się solaria. Zwrócono szczególną uwagę na nadmierne korzystanie z solariów przez młodzież przed ukończeniem 18 roku życia, przedstawiono działania prowadzące do zmniejszenia występowania niekorzystnych skutków zdrowotnych oraz procesów zachodzących w organizmie podczas opalania.

10) Kampania „Zaszczep w sobie chęć szczepienia”

Kampania realizowana jest w ramach Projektu Śląskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego „Zdrowe dziecko – zdrowy dorosły – zdrowa rodzina”. Celem kampanii jest podniesienie poziomu wiedzy społeczeństwa na temat znaczenia szczepień w profilaktyce chorób zakaźnych, wzrost świadomości dotyczącej korzyści wynikających ze szczepień ochronnych oraz zwiększenie liczby osób poddających się szczepieniom profilaktycznym (obowiązkowym i zalecanym).

W ramach kampanii prowadzono narady, rozmowy indywidualne oraz szkolenia podczas których przedstawiono założenia, cele kampanii oraz omawiano kalendarz szczepień obowiązkowych i zalecanych. Organizowano ekspozycje wizualne, a na stronie internetowej umieszczono treści edukacyjne.

Oddziaływaniem objęto ogół społeczeństwa ze szczególnym uwzględnieniem: rodziców dzieci w wieku 0 - 3 oraz dzieci przedszkolnych. Partnerami działań były placówki służby zdrowia, placówki oświatowe, biblioteki publiczne, świetlice socjoterapeutyczne, poradnie pedagogiczne, ośrodki wypoczynku letniego dzieci i młodzieży, media regionu częstochowskiego.

11) Akcja dotycząca profilaktyki wirusowego zapalenia wątroby typu A

W ramach kampanii na terenie działania Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Częstochowie prowadzono działania edukacyjno – informacyjne. Na rzecz akcji opracowano i wydrukowano ulotki, plakaty, które w formie papierowej zostały przekazane placówkom oświatowym na terenie działania PSSE celem przekazania rodzicom oraz do wykorzystania podczas działań informacyjnych na obiektach. Materiały edukacyjne systematycznie przekazywano na obiekty służby zdrowia, użyteczności publicznej, instytucji i firm na terenie miasta Częstochowa. W środkach komunikacji miejskiej na ekranach reklamowych emitowany był spot edukacyjny. Ta forma przekazu miała na celu dotarcie do szerokiej grupy odbiorców. W placówkach oświatowych pracownicy Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej prowadzili działania edukacyjne w odniesieniu do dzieci, młodzieży i ich rodziców oraz kadry pedagogicznej, na podstawie prezentacji multimedialnej przekazano informacje dot. ostrej choroby zakaźnej jaką jest WZW typu A, tzw. choroba „brudnych rąk”. Uczulano słuchaczy na higienę osobistą, a szczególnie mycie rąk – jako bardzo ważny element w profilaktyce chorób zakaźnych.

Oddziaływaniem objęto ogół społeczeństwa.

12) Profilaktyka grypy

W ramach kampanii na terenie działania Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Częstochowie prowadzono działania edukacyjno – informacyjne.

Podczas rozmów indywidualnych i porad promowano szczepienia jako najskuteczniejszą formę przeciwdziałania grypie. Uczestnicy porad, rozmów indywidualnych oraz szkoleń otrzymali materiały edukacyjne w postaci ulotki. Organizowano ekspozycje wizualne, umieszczono na stronie internetowej informacje zawierające treści edukacyjne. Partnerami działań były placówki służby zdrowia, placówki oświatowe, biblioteki publiczne, świetlice socjoterapeutyczne, poradnie pedagogiczne, media regionu częstochowskiego. Oddziaływaniem objęto ogół społeczeństwa.